

KVINNER SAMMEN

WOMEN UNITED no. 3 - 2012

Kvinneres politiske deltakelse

■ DAGLIG LEDER HAR ORDET

Daglig leders hjørne

Globalt utgjør kvinner 40 prosent av arbeidsstyrken og mer enn halvparten av verdens universitetsstudenter. Det at kvinner deltar i ulike politiske sammenhenger og prosesser er viktig for å sørge for at bredden av velgere og representanter stemmer.

På verdensbasis har 139 land grunnlover som lovfester kjønnslikestilling. Samtidig er snittet på kvinnelige representanter i parlamentene kun 20 prosent. Det betyr at bare hvert femte parlamentsmedlem er kvinne, mens vi utgjør 50 prosent av verdens befolkning.

Når vi i Norge i 2013 skal feire at det er 100 år siden norske kvinner fikk stemmerett, har vi også et ansvar for å synliggjøre at det internasjonalt er langt igjen før vi oppnår likestilling og kvinners mulighet til å delta i politiske prosesser. Der hvor kvinner er medlem av politiske partier viser undersøkelser at de sjelden får posisjoner på høyere nivå i partiene.

I forbindelse med den arabiske våren var mange kvinner og jenter aktivt med og sto på barrikadene sammen med menn. De var også opptatt av å få til endring og å få større mulighet til deltakelse. I Tunisia, Egypt, Yemen og Libya kjemper kvinner nå mot dyptgående kulturelle normer og tradisjoner. I tillegg kjemper de mot islamske partier som har kommet til makten ved nye valg og som nå ønsker å stramme inn lovgivning overfor kvinner. I Egypt hadde man under Mubarak en viss kvinnekvotering i parlamentet. Mye kan sies om den og de kvinnene som ble valgt, men det fantes ihvertfall en kvotering. Da Mubarak mistet makten og valglovgivningen skulle skrives om, forsvant kvoteringen ut i samme slengen fordi det var noe Mubarak hadde innført. Det ga kvinner svakere mulighet til å bli valgt til parlamentet enn tidligere.

I Saudi Arabia har kvinner nå startet med å gå i dybden på Koranen og andre islamske skrifter for å lete etter en rettferdiggjøring av større likestilling. De ønsker å bruke Sharia for å bekjempe undertrykkelse av Sharia. De mener undertrykkelse skyldes feiltolkninger av islam.

I en rekke afrikanske land har kvotering vist seg å virke, og har økt kvinnelig representasjon i parlament fra 14 prosent i 1992 til 30, 40 og i enkelte land til over 50 prosent. På verdensbasis bruker rundt 95 land kvotering. Vi får med det flere tydelige kvinnestemmer og forhåpentligvis budsjettprosesser som speiler behov som kvinner ser tydeligere enn menn. Kvinner må samtidig si tydelig fra at de ønsker poster og posisjoner som ikke kun forholder seg til "myke verdier" som likestilling, sosial og helse, men også posisjoner som i stor grad har mannlige ministere, slik som utenriks, finans, transport og næring.

Behovet for i større grad å gjøre krav på posisjoner som ofte gis til mannlige ministere viste seg senest på møtet til det Internasjonale Pengefondets (IMF) møte i Tokyo i oktober 2012. Bilder derfra viser at de som setter rammer for økonomi, global økonomiske krise, og med det fokus på økonomisk viktige aspekter som inkluderer kvinner, i overveldende grad er menn. Det inkluderer den norske delegasjonen til møtet.

Gro Lindstad
Daglig leder FOKUS

■ FORSIDEFOTO:

Torstein Grude, film Gulabi Gang

FORUM FOR KVINNER OG
UTVIKLINGSSPØRSMÅL

Kvinner Sammen kommer ut fire ganger i året. Abonnementet er gratis.

Kvinner Sammen tar opp internasjonale miljø- og utviklingsspørsmål i et kvinneperspektiv med prioritering av spørsmål knyttet til kvinners situasjon og rolle i Sør, kvinnerett tilstand og internasjonal solidaritet mellom kvinner. Artikkelforfatter er selv ansvarlig for de synspunkter og meninger som kommer til uttrykk. Kvinner Sammen opererer etter redaktørplakaten.

Utgis med støtte fra Norad.

Adresse: Kvinner Sammen, FOKUS
Storgt.11
0155 OSLO
Telefon: 23 01 03 00
Telefax: 23 01 03 01
E-mail: fokus@fokuskvinner.no
Web: www.fokuskvinner.no
ISSN: 0803-8589

Trykket på Svanemerket papir.
Lisensnr. 344.043

Ansvarlig utgiver: FOKUS, 15. årgang

Redaktør: Mette Moberg
Gro Lindstad
Marit Sørheim

Design og repro: OKTAN

Forsidefoto: Torstein Grude

Trykk: Elanders Novum

Opplag: 4.500

FOKUS – Forum for Kvinner og Utviklingsspørsmål er et kompetanse- og ressurscenter i internasjonale kvinnespørsmål. Gjennom bistands- og prosjekt-arbeid skal FOKUS medvirke til å bedre kvinners sosiale, økonomiske og politiske situasjon internasjonalt med hovedvekt på landene i Sør. Gjennom informasjonsvirksomhet skal FOKUS medvirke til økt kunnskap om og forståelse i det norske samfunn for kvinners situasjon og rolle i et utviklingsperspektiv.

INNHOOLD

6
Flere fjell vil bevege seg

30
Kvinnens politiske deltakelse i Sametinget

19 ↗

Reclaiming Women's Rights after the Arab uprisings

34
Stemmerettskampen

-
- 2** Leder
  - 4** Demokrati og kvinnesak
  - 6** Flere fjell vil bevege seg
  - 8** Redressing the democracy deficit
  - 10** Kvinnens politiske deltakelse
  - 13** On a fast track to gender balance in politics
  - 15** Quotas: African women navigating a man's world
  - 19** Reclaiming women's rights after the arab uprisings
  - 22** Kvinnens kamp for kvinner
  - 24** Ansikt til ansikt med Ine Marie
  - 26** Global økonomisk krise - trussel mot likestilling
  - 28** Vitnsbyrd om undertrykking av mayakvinnene og deres kamp for politisk innflytelse
  - 30** Kvinnens politiske deltakelse i Sametinget
  - 32** Filmanmeldelse: Gulabi Gang
  - 34** Stemmerettskampen

Demokrati og kvinnesak

TEKST OG FOTO:
TORILD SKARD
SENIORFORSKER,
TIDL. POLITIKER
OG FN-DIREKTØR

Statsminister i Bangladesh 1996-2001 og 2009 - : Sheikh Hasina. Bildet er tatt i Dhaka i 2003 mens hun var i opposisjon.

Statsminister i Litauen 1990-1991: Kazimiera Prunskienė. Bilder er tatt på hennes kontor i Vilnius i 2006.

Statsminister og fungerende president i Burundi i 1993-4: Sylvie Kinigi. Bildet er tatt etter at hun gikk av, i Malabo 1999.

statsminister i Haiti 1995-96: Claudette Werleigh. Bildet er tatt i 2006 i Uppsala.

«Kvinnene overtar verden!» forkynte The Independent da Australia fikk sin første kvinnelige statsminister i 2010. De tok litt hardt i. I verdens parlamenter utgjør i dag kvinnene ikke mer enn 20 prosent og i regjeringene 17. Og det er bare 9 prosent av verdens stater som har kvinnelig stats- eller regjeringssjef. Riktignok er dette ny rekord, men det er sannelig et stykke igjen før kvinnene har makten på kloden!

Det fins store variasjoner i menns og kvinners roller rundt om, men menn har som oftest hatt og har fortsatt en overordnet stilling. De dominerer i den offentlige sfæren og kontrollerer makt og ressurser, mens kvinner er underordnet. Da det ble etablert moderne stater, tok menn styringen overalt. De første statene oppsto i Europa, og deretter i Mellom- og Sør-Amerika. Etter annen verdenskrig ble Afrika, Asia, Karibia og Oseania avkolonisert, og flere nye stater kom på 1990-tallet etter oppløsningen av Sovjetunionen.

Neste år feirer Norge 100 år med allmenn kvinnelig stemmerett. Kvinner fikk avgi

stemme i enkelte land før 1913, men Norge var den første suverene staten som ga alle kvinner politiske rettigheter. De ble vedtatt etter tiår med organisert kvinnekamp. Og stemmerett førte ikke til at kvinner slo gjennom i politikken. Fram til andre verdenskrig ble bare seks kvinner valgt på Stortinget, og en kvinnelig statsråd kom først i 1945.

I de fleste industriland fikk kvinner stemmerett før andre verdenskrig. En internasjonal kvinnebevegelse oppsto på 1800-tallet for å fremme kvinners rettigheter. Krav om folkestyre ble reist under den franske revolusjon. Men bare velstående menn ble

regnet til «folket». I harme skrev Olympe de Gouges erklæringen om kvinnens rettigheter i 1791, men stemmerett for kvinner vakte motstand. Samtidig førte industrialiseringen til en dramatisk endring i kvinners stilling. De fikk vansker med sysselsetting og livsopphold, og kvinnebevegelsen fremmet krav knyttet til utdanning og arbeid, ekteskap og inntekt i tillegg til stemmerett.

I 1945 ble FN dannet for å fremme fred, demokrati og menneskerettigheter. Da lederne for 51 stater møttes i San Francisco, hadde kvinner stemmerett i 30 land, men det var praktisk talt bare menn i regjeringene og i San Francisco. Imidlertid drev

kvinneorganisasjoner fra Nord- og Sør-Amerika en aktiv lobby og fikk likestilling med i FN-traktaten. FNs kvinnekommisjon ble så en pådriver for likestilling. Den fikk FN til å anbefale at alle kvinner skulle ha stemmerett, og i 1952 vedtok FN en konvensjon om kvinners politiske rettigheter. Etter hvert som utviklingsland ble selvstendige, fikk kvinner gjerne stemmerett, men det er fortsatt stater der de ikke har det (Brunei, Saudi Arabia og Vatikanet).

Etter andre verdenskrig foregikk en sosioøkonomisk utvikling som ga kvinner og menn over hele kloden bedre helse, utdanning og inntekt. Det var særlig i rike, industrialiserte land at folk fikk høy levestandard, men forholdene forbedret seg også andre steder, og kvinner fikk del i

Globaliseringen av moderne massemedier gjorde at radio, TV, Internett og mobiler nådde bredt ut, og selv om kjønnsstereotyper ble forsterket, kunne også kvinneaktjoner og kvinnelige politikere få betydelig oppmerksomhet.

Men kvinner kom ikke med i politikken hvis ikke det politiske systemet ga mulighet for det. I totalitære stater slapp kvinner ikke til. Etter hvert ble stadig flere land demokratiske. Spesielt i 1980- og 1990-årene gikk «demokratiseringsbølger» over ulike verdensdeler, og tallet på autoritære regimer falt dramatisk. I liberale og gryende demokratier kunne kvinner slippe til i politiske organer. Men det skjedde ikke uten videre. Kvinneaktivister måtte kreve flere kvinner i styringen, og partier og

og 7 i regjering. Ingen toppleder har vært kvinne. På den andre sida skiller Norden seg ut med 42 prosent kvinner i parlament og 48 i regjering. Finland har hatt tre kvinnelige toppledere, Island to, og Norge og Danmark én hver.

De første kvinnelige topplederne sto fram i sør: først Sirimavo Bandaranaike først i Sri Lanka i 1960, så Indira Gandhi i India, Golda Meir i Israel, Isabel (ikke Evita) Perón i Argentina og Elisabeth Domitien i Den sentralafrikanske republikk. I 1979 kom en kvinne til i Vest-Europa: Margaret Thatcher.

Fra 1960 til 2010 har i alt 73 kvinner vært president eller statsminister i til sammen 53 land i nord og sør, øst og vest. Først

President i Filippinene i 2001-2010: Gloria Macapagal-Arroyo. Bildet er tatt i presidentens mottakelsesrom i Manila i 2003.

Statsminister i den Sentralafrikanske republikk 1975-76: Elisabeth Domitien. Bildet er tatt hjemme hos henne i Bangui i 1999.

framgangen selv om menn hadde større utbytte av det som skjedde. Helse, utdanning og inntekt er viktig for folks utfoldelse og samfunnsdeltakelse. Men det er ikke tilstrekkelig for at kvinner skal få være med og styre.

Når flere kvinner rundt om i verden kom med i politikk i 1970-årene, skyldtes det en ny kvinnesaksbølge, som spredte seg fra USA og Vesten utover kloden. Bevegelsen fikk nasjonale styresmakter og internasjonale organisasjoner til å gå inn for likestilling mellom kjønnene. Spesielt etter det internasjonale kvinneåret i 1975 ble FN en aktiv støttespiller. Det ble fattet kvinnevennlige vedtak, globale regjeringskonferanser om kvinner ble organisert og frivillige kvinneorganisasjoner fikk støtte. I 1979 kom FNs kvinnekonvensjon, som over 90 prosent av verdens land sluttet seg til. Det ble iverksatt tiltak for å styrke kvinners stilling i de fleste land, men de var ofte begrenset og lite effektive.

velgere måtte støtte dem.

Samtidig med demokratiseringen oppsto omfattende økonomiske kriser, i Latin-Amerika og Afrika på 1980-tallet, i Asia på 1990-tallet og globalt på 2000-tallet. Men i vanskelige situasjoner med væpnet konflikt, overgang fra autoritært til demokratisk styre og økonomiske kriser fikk kvinner iblant statsansvar. Faktisk kom de fleste kvinnelige topplederne til makten under slike ualminnelig krevende forhold. Det var særlig i utviklingsland og østlige industri-land. I tillegg ble en del kvinner nasjonale ledere under stabile, rolige forhold, for det meste i vestlige land.

Antall kvinner økte i parlamentene, regjeringene og den politiske toppledelsen verden over. Gjennomgående gikk det uhyre tregt, men det var betydelige geografiske forskjeller. Mannsdominansen er sterkest i Araberstatene og Oseania. I Araberstatene utgjør kvinner nå 15 prosent i parlament

var de svært få, men i 1990- og 2000-årene steg tallet. Hvordan kunne de greie å gå til topps i en mannsdominert politisk verden? Hvilke forhold medvirket til at de lyktes, og hva fikk de så gjort? For første gang blir alle kvinnene analysert i min nye bok om «Maktens kvinner».

Boka viser at topplederne i sannhet var superkvinner. De fulgte ulike veier til toppen: som stedfortredere for en avdød far eller mann, eksperter eller partiveteraner, og noen utøvde betydelig makt. Men mange fikk bare begrenset innflytelse, og alle opplevde motsetningsfylte roller. Noen ble «menn i skjørt», men storparten gjorde en forskjell som kvinner trass i vanskene. ■

Se «Maktens kvinner», Universitetsforlaget, 2012

Flere fjell vil bevege seg

TEKST: TEKST: NESTLEDER I ARBEIDERPARTIET, HELGA PEDERSEN FOTO: ARBEIDERPARTIET

Ett av mine aller sterkeste bilder på kvinners politiske deltakelse er "kvinneregjeringen" som stod på Slottsplassen 9.mai 1986, med landets første kvinnelige statsminister Gro Harlem Brundtland i spissen. Fram til da hadde norske regjeringer vært mannsdominert.

Arbeiderpartiets Gro ville det annerledes. Hun møtte opp hos kong Olav med en regjering der 8 av 18 statsråder var kvinner. Nyheten gikk verden rundt, med rette. «Den dagen fjell vil bevege seg» står det inngravert på en bauta ved Sakai jenteskole i Osaka i Japan, og ved siden av står navnet på de historiske norske kvinnelige statsrådene. Regjeringen ble selve symbolet på det knuste glasstaket til utøvende makt, og satte en ny standard for jevnere fordeling

av posisjoner mellom kjønnene, i Norge og i verden.

POLITISK DELTAKELSE ER NØKKELEN

Kvinnens deltakelse har vært og vil alltid være en av grunnsteinene i arbeiderbevegelsen. Politisk deltakelse er nøkkelen i likestillingskampen. Derfor var det ikke tilfeldig at det nettopp var en regjering fra Arbeiderpartiet, med den første kvinnelige statsministeren i førersetet, som tok

steget ut og presset frem en mer rettferdig samfunnsendring. Det går nemlig en rød tråd fra den harde kampen for stemmerett til den lange kampen for selvbestemt abort, via "kvinneregjeringen" til utvidet foreldrepermisjon og kvinners representasjon i styrerom. Listen over glasstak som er knust til det beste for norske kvinners samfunnsdeltagelse og en mer rettferdig fordeling er lang. Norge får derfor med jevne mellomrom merkelappen verdens mest likestilte

land, og vi verdens mest likestilte kvinner. Det er bra. Det er en seier. Det viser at vi har vært villig til å bruke politikken til å forandre virkeligheten. Men selv om vi er best i verden, er vi ikke gode nok og flere kamper gjenstår. Vi trenger flere kvinnelige politikere med minoritetsbakgrunn. Vi trenger flere kvinnelige ordførere og kommunerepresentanter. Vi trenger også flere kvinnelige toppledere i næringslivet, rettsapparatet og akademia. Ved siden av deltakelse står kampen om lik lønn for arbeid, likestilt omsorg, kvinners helse og seksualisert vold. Jo flere kvinner som er med å påvirke, er sjansen desto større for at vi deltar på like vilkår, får våre perspektiver til å telle like mye med og vinner flere av de kampene som gjenstår.

FRA VISJON TIL VIRKELIGHET

Kvinnens politiske deltakelse er for lav, men den gjør en stor forskjell, over hele verden, hver dag. Kvinnens politisk representasjon utløser ny politikk, og fokus på andre saker enn fora som domineres av menn. Et bevis på det er kvinners inntog i politikken fra 70-tallet, og det samtidige forsterkede målet om å oppnå full barnehagedekning. På nesten førti år har vi gått fra noen titusen plasser, da jeg ble født, til dagens situasjoner der alle som ønsker får tilbud om en av de 300.000 barnehageplassene, da min datter Maja ble født. Visjonen som har blitt virkelighet betyr en reell valgfrihet til alle småbarnsfamilier, og en reell mulighet for alle kvinner til å kombinere jobb og familie. I arbeidslivet er også kvinners deltakelse uvurderlig, som i politikken. Kvinners bidrag der er viktigere enn olja vår, og forklarer mer av vår økonomiske vekst de siste femti årene enn petroleumsressursene på havbunnen. Med kvinners samtidige inntog på jobb og i politikken ble også retten til foreldrepermisjon ved barnefødsler betraktelig utvidet. Fedre fikk sin egen kvote, først 4 uker, neste år blir den 14 uker. Med flere kvinner i politikken her i Norge ble det også et sterkere politisk press på å styrke kvinners innflytelse på alle områdene i samfunnslivet. Den utviklingen viser at veldig mange norske kvinner brukte sin politiske representasjon til å hjelpe enda flere kvinner opp og frem, og at man ikke drar stigen oppetter seg.

KVINNERS DELTAKELSE HAR EN PRIS

I Norge har vi utvilsomt blitt mer politisk likestilte enn kvinner og menn i de fleste andre land. Derfor er det også stor grunn til å støtte opp om og beundre de sterke kvinnene som tar steget ut og engasjerer seg i politikken i land der det har en mye høyere pris enn i Norge. I de fleste andre land møter nemlig kvinner mye hardere motstand enn det jeg gjorde da jeg valgte å melde meg inn i AUF, og tok steget ut for å bli aktiv i Arbeiderpartiet. For dagens unge jenter i Norge er det enda lettere. Det er ikke tilfelle i Yemen og Liberia. Likevel tok tre kvinner steget ut og engasjerte seg. I dag er de fredsprisvinnere for sin kamp. Ellen Johnsen-Sirleaf. Leymah Gbowee. Tawakkol Karman. Tre sterke stemmer som gjennom sitt engasjement har vært og er en

og handlekraft, som mann, men enda større mot og handlekraft som kvinne.

FLERE FJELL VIL BEVEGE SEG

Jeg betegner meg som feminist. Det betyr ikke at kvinner og menn skal bli like, men ha like muligheter. Vi er ikke i mål. Forskjellene er store, og de må bekjempes, ikke bare i Yemen og Liberia. Vi trenger ikke å dra lengre enn til Sør-Europa der det ikke er lagt til rette for kvinner som ønsker å kombinere jobb og familie, og har lavere andel enn menn i de fleste posisjoner i de fleste land. Kvinner har langt igjen til full representasjon i politiske fora, i hele verden. De fleste av verdens fattige er kvinner, og det er en klar skjev fordeling fra tilgang til mat, rent vann og helsevesen, men også menneskehandel og prostitusjon.

« Jo flere kvinner som er med å påvirke, er sjansen desto større for at vi deltar på like vilkår, får våre perspektiver til å telle like mye med og vinner flere av de kampene som gjenstår. »

pådriver for kvinners rettigheter, spesielt i krig og konflikt. Kampen kjemper de fra sine organisasjoner, demonstrasjoner og regjeringskontorer. Det var ikke bare prisvinnernes kampsaker som var viktig, men også at det faktisk var kvinner som fikk prisen. Kvinner er ofte de usynlige forkjemperne for endring, fremgang og fredelige løsninger. Og like ofte er de usynlige ofre for krig. Ellen Johnsen-Sirleaf har vært en synlig og tydelig forkjemper for kvinners deltakelse i demokratiet. Hun er også et viktig symbol som Afrikas første folkevalgte kvinnelige president. Hun har sittet i fengsel og måtte leve mange år i eksil. Når det gjelder Leymah Roberta Gbowee så er hun er en viktig representant for grasrotbevegelsen som bidro til avslutningen på den brutale borgerkrigen i Liberia. Hun jobbet for at kristne og muslimske kvinner samarbeidet for felles rettigheter på en ikke-voldelig måte. Tawakkol Karman er en representant for den arabiske våren. Demokratibevegelsen i den arabiske verden er vår tids fall av Berlinmuren. Å jobbe for demokrati og ytringsfrihet i et så strengt regime som Yemen krever både stort mot

Jeg er likevel optimist på vegne av en mer likestilt fremtid, og for mine to døtre som vil vokse opp i en mer rettferdig verden enn det min mor og bestemor gjorde. Det er mange lyspunkt. Ellen Johnsen-Sirleaf, Leymah Gbowee og Tawakkol Karman er tre av dem. De gir meg håp, og minner meg om ordene den japanske forfatterinnen Akiko Yosano skrev; «Den dagen fjell vil bevege seg». 21. September 2012 skjedde det igjen. Statsminister Jens Stoltenberg møtte opp hos kong Harald med nok en ny kvinnelig statsråd. Hadia Tajik kom ut på Slottsplassen, som den yngste statsråden i norsk historie. Som 29 år gammel kvinnelig politiker med minoritetsbakgrunn knuste Tajik enda ett glasstak. Også den nyheten gikk verden rundt, med rette. For jenter i Norge og Pakistan og resten av verden fikk en ny ung kvinne å se opp til. Hadia Tajik et nytt sterkt bilde på kvinners politiske deltakelse. Selv om vi ikke er i mål er en ting sikkert. Flere fjell vil bevege seg, til det beste for en mer rettferdig fordeling av posisjoner, i politikken, arbeidslivet og i hjemmet. ■

Redressing the Democracy Deficit

– Women's Political Engagement

TEKST: KAREEN JABRE, MANAGER, IPU GENDER PARTNERSHIP PROGRAMME FOTO: WORLD MOVEMENT FOR DEMOCRACY

Much has changed in women's political participation in the 100 years since women gained suffrage in Norway, though many would perhaps argue there has not been enough change nor has it been fast enough.

For the first time ever in history, one-in-five MPs in the world are women. Given that women's fight for universal suffrage truly began to take hold in the late 19th century and the quest for democracy fuelled many conflicts in the 20th century, this statistic has been a long time in coming.

Looking back, perhaps one can see why. Prior to the First World War, only a tiny handful of countries had opened the door to women's political participation, be it the right to vote or stand for election. When Norway granted suffrage to women in 1913, it was only the fourth country to do so, after New Zealand, Australia and Finland. Five years earlier in 1907, it had also been the fourth country to allow women to stand for election, with the U.S. having set the lead as early as 1788.

Although more countries followed suit in the following decades, the right to stand for election didn't change much in the gender make-up of parliaments. In 1945, out of 26 parliaments, only 3% of MPs in the lower house or unicameral institutions

were women. By 1975, when the first UN World Conference on Women took place in Mexico, that figure had increased to just 10.9%.

Democracy, so much bandied about as a concept in the political divide of the 20th century, could not truly flourish if there was no equal representation of one half of the world's population. The Inter-Parliamentary Union (IPU) took the bull by the horns and explicitly endorsed the link between democracy and a partnership between men and women in managing public affairs when it adopted its Universal Declaration on Democracy in 1997.

This affirmation built upon other political developments such as the 1979 Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW) and was followed in 2000 by setting women's empowerment as a Millennium Development Goal. The proportion of parliamentary seats held by women was considered a key indicator in measuring progress.

For IPU, committed to building and strengthening democracy, the Declaration was not just ideals written on paper but actions to implement. To get a true picture of the representation issue, it had already begun researching and analysing information on women in national parliaments as early as 1975. Then, it gathered information on 32 parliaments. Since then, it has expanded to gather data on all the world's parliaments. As a result, it is uniquely positioned to monitor trends and developments which inform both policies and direct action on the ground.

In the nearly 40 years since IPU started collecting data, it has seen many ups and downs in female political representation. The demise of the Soviet Union, a regime which had secured a certain level of women's representation, saw a dramatic decrease in the global average between 1988 and 1993 – from 14.8% to 10.3%. It was not until the early 2000s that the world average in women's political representation had recovered to its 1988 level. Since then, the needle has been heading north, albeit at snail's pace.

The Nordic countries as a group have consistently and historically had the highest percentage of women in parliaments. Other geographic regions have seen steady progress, particularly Africa, America and Europe. All three now have a regional average above 20%. However, it is Rwanda that tops the list with 56.3% women MPs.

The election of 145 women to the Algerian parliament in 2012, nearly 31.4% of MPs, significantly increased the Arab regional average of women parliamentarians from 10.7% to 13.2%. Up until then, the Arab world had been the only region without a single parliament hosting at least 30% women MPs. But the Arab Spring needs to do more for women. Post-conflict situations have often opened doors to women in politics. South Sudan, the world's youngest country, is an example. Much more work also needs doing in Asia and the Pacific. What's more, there are still seven parliaments in the world without a single woman MP.

Well into the 21st century, why do these statistics exist? Why is there a 30% difference between the global average in women's political representation and their share of the global population? IPU data over

the years confirm women would have the same success rate at elections but face many more obstacles along the way. Not least is the role of the political parties. Parties that give gender parity to candidate lists, allocate more winnable seats to women, have clear and transparent rules on candidate selection and adequately fund women's campaigns are thin on the ground. Few countries sanction political parties for failing to either facilitate gender parity on selecting candidates or in meeting quotas. The decision by some French political parties to abide electoral laws and field virtually 50% women candidates in elections in June 2012 saw the highest number of women ever elected to the National Assembly. With one in four MPs now women and a president staying true to an election promise of a gender-balanced government, the French elections reiterated that where there is the political will, all is possible.

Without such commitment, parliamentary quotas remain the most effective route for women's political participation. Of the 59 countries that held elections in 2011, 17 of them had legislated quotas. Here, women took nearly 27.5% of the seats as opposed to 15.7% in countries without any form of quotas.

By asserting its own quota system to ensure women MPs' participation at its statutory assemblies and main decision-making bodies - so becoming one of the first international organizations to adopt affirmative actions - IPU has brought a core belief to life. In 1947, only 1% of all delegates to the IPU assembly were women. At its 126th IPU Assembly in Kampala in 2012 that figure was 29.7%. Members' voting rights are cut if gender quotas are not respected.

This isn't IPU's only route to redressing the gender deficit. It identifies where IPU support to a member parliament is needed most and provides it. The aim is for both parliaments and MPs to be truly representative and to meet the needs of all people in society. It is also about helping MPs, especially women, deal with all the challenges they face after elections. Strong democracies are built that way. ▣

Kvinner politiske deltakelse

FOTO: WORLD BANK PHOTO COLLECTION / YAWAR NAZIR/ GETTY IMAGES

Begrepene «statsfeminisme» og «kvinnevennlighet» ble myntet på 80-tallet i Skandinavia, og har senere blitt anvendt i helt andre politiske systemer rund omkring i verden og dermed omtolket og til dels misforstått, alt etter forfatterens behov.

TEKST:
HELGA HERNES
PRO

Den mest vanlige tolkningen i andre land og verdensdeler, var at begrepene beskrev statlig likestillingspolitikk, altså regimers utforming og integrering av kvinnepolitikk såvel som kvinners integrasjon i politiske organer ovenfra, mens de opprinnelig var ment å analysere samspillet mellom politiske kvinnebevegelser nedenfra og integrasjon av kravene ovenfra gjennom staten og partiene. Det var med andre ord en dynamisk handlingsmodell som skulle kunne ut i kvinnevennlige politiske vedtak. Kvinneorganisasjonene spilte en

sentral rolle. Til tross for en viss kritisk holdning til statlige institusjoner, så var man relativt optimistisk på vegne av den skandinaviske sosialdemokratiske velferdstaten—i alle fall når en sammenliknet skandinaviske politiske systemer med andre. En diskuterte hvilke alliansepartnere ville kunne støtte opp under kvinneorganisasjoners krav og behov. Det tok noen år før fagbevegelsen støttet opp under kvinnekrav, mens politiske partier var mer imøtekommende og betraktet de nye kvinnebevegelsene som en kilde til

fornyelse. Den norske statsviteren Hege Skjeie har nylig skrevet en artikkel med tittelen «Hva VAR statsfeminismen» hvor hun skriver at statsfeminismens egentlige fødselsdag var den 9. mai 1986. Dagen ble feiret på Slottsplassen med Gro Harlem Brundtlands kvinneregjering.

Det var et år før statsfeminismen ble lansert som et begrep og den fremsatte en prosessorientert og handlingsorientert teori ikke en aktørsentrert teori. Den skapte rom for kvinners deltakelse i mange

Kashmir Employees Protest Against Government

arena og organer som før var stengt for kvinner. Hege Skjeie og Mari Teigen videreførte i 2003 tanken om de politiske bevegelsers viktige rolle i kjønnspolitikken. Det er vanlig statsvitenskapelig tankegodt å si at politiske krav er en like viktig kilde til regjeringers tillit i befolkningen som politiske støtteerklæringer. Både krav og støtte er like viktige, og kvinnebevegelsen på sytti og åtti tallet hadde krav om rett til arbeid, til abort og til barnehager. Kvinnebevegelsens organisasjoner var ikke store, men de var en kilde til fornyelse og passet inn i en voksende oljeøkonomi med behov for ny arbeidskraft. Og sivilsamfunnet har alltid spilt en større rolle i skandinavisk politikk enn i andre land. De fleste kvinner som ble aktive i partipolitikken på den tiden hadde en eller annen forbindelse til kvinneorganisasjonene. I dag er de nordiske kvinnene representerte på

alle politiske nivåer, ikke på lik linje med menn, men gjennomsnittlig med 42%, hvilket er med stor avstand den høyeste prosentandel i verden. Kvinneorganisasjonene har derimot en marginal betydning i dag.

Kjønnskvolter ble den viktigste mekanismen for å integrere kvinner i politiske besluttede organer. De første i verden som introduserte kvoter var partiet Venstre i 1972. Statsminister Bratteli introduserte kvoteringer i det statlige utvalgssystemet i 1973, og kort tid deretter ble kvoter introdusert av andre partier på venstresiden. Også partier som ikke har et kvotesystem passer på å ha kvinner på sine lister på sikre plasser, og alle partier har hatt kvinnelige ledere på et eller annet tidspunkt. I den skandinaviske sammenheng har kvoter vanligvis betydd at «det underrepre-

senterte kjønn» alltid skal være representert med minst 40%. Dette var med andre ord frivillige ordninger som partiene besluttet selv. I likhet med statsfeminismen ble også kvoter introdusert i mange andre land og andre sammenheng, igjen på en annen måte enn i Skandinavia, ikke på frivillig basis, men skrevet inn i landenes forfatninger eller valglovene.

Hva har så skjedd i andre land og andre regioner i verden i forhold til kvinners politiske deltakelse og innflytelse? Finnes det en global kvinnebevegelse? Hvilken rolle spiller kvinnes egne organisasjoner i forskjellige regioner og land i verden? Denne lille artikkelen kan ikke gå i detalj, men det er viktig å påpeke at det er ganske store forskjeller i de ulike verdensdeler. Totalt sett finnes det 46 000 parlamentarikere i verden og 20 % dvs.,

ca 9000, av disse er kvinner. Ikke overraskende ligger de nordiske land høyest med 42 %, resten av Europa 22 %, Nord og Søramerika 23%. I Afrika viser det seg at i post-konfliktland som har gjennomgått store omveltninger har kvinner flere rettigheter og mye større sjanse til å inneha politiske verv enn land som ikke har gjennomgått krig og omveltning. Det viser seg at store politiske omveltninger ofte fører til store endringer, og nye aktører kommer på banen. Det skjedde for eksempel i Uganda, Sør-Afrika, Mosambik og Rwanda som alle har mellom 46 og 55 % kvinner i parlamentene, og det afrikanske kontinentet som helhet har 20% kvinnerepresentasjon i sine parlamenter. De arabiske landene såvel som de pasifiske har ikke overraskende de laveste tall med 13%. Sharia loven i de arabiske landene begrenser kvinners borgerlige rettigheter som så også forplanter seg til det politiske liv, til tross for at de fleste arabiske kvinner har stemmerett. Kvotering gjennom lovverk eller forfatninger blir anvendt i mange av landene: i Europa er det tilfelle kun i Frankrike, Spania og Belgia. I flere land i Sør-Amerika har man lovfestede kvoter. Omtrent seksti land har en eller annen form for lovfestede kvoter for å sikre seg kvinners deltakelse i politikken.

Et av de fremste eksemplene hvor sivilsamfunnet og de internasjonale kvinneorganisasjonene hadde en avgjørende rolle er dog på det globale nivået: nemlig i tilblivelsen av Sikkerhetsrådsresolusjon 1325 om kvinner, Fred og Sikkerhet som ble vedtatt i Sikkerhetsrådet i oktober 2001. En kan si at den har et statsfeministisk perspektiv på demokratibyggning siden hovedmålsettingen er å sikre kvinners deltakelse i alle politiske prosesser hvor deres interesser er påvirket, spesielt i fredsoperasjoner, i fredsforhandlinger og i fredsbyggingsprosesser. Kvinners rett til deltakelse i alle prosesser som angår krig og fred er hovedbudskapet i denne meget omfattende reso-

lusjon. Den siste fredsprisen fra 2011 ble ved tildelingen til tre kvinnelige kandidater presentert som en «1325 pris» som viste til kvinners innsats i fredsarbeid. Det viktigste internasjonale dokumentet som omhandler kvinners rettigheter og muligheter for politisk og annen samfunnsdeltakelse er dog ikke FN Resolusjon 1325, men et annet globalt instrument med tittelen: CEDAW, the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women.

Uansett om vi snakker om integrasjon ovenfra eller nedenfra så er det i vår tid slik at kvinners politiske deltakelse betraktes i mange regioner av verden som et politisk gode. Men mens en i de europeiske land begrunnet kvinners rett til politisk innflytelse som spørsmål om demokrati og rettferdighet, til dels også kvinners legitime interesser, så er det idag også andre begrunnelser som gis for å argumentere for kvinners politiske rettigheter og deltakelse. Diffusjonen av normen om kvinners innflytelse (et emne som for øvrig også er gjenstand for en artikkel av Torunn Tryggestad) beskrives ofte som «modernitetskrav». Og de mest moderne statene kommer høyere opp i hierarkiet av stater jo flere kvinner som er med. (I FNs Development Index for eksempel). Blant argumentene som brukes hyppigst er at kvinners deltakelse vil bidra til landenes økonomiske utvikling. Den Interparlamentariske Union argumenterer for konsekvensene av å gi kvinner rett til politiske verv med at de vil arbeide for kvinners rett til utdanning, arbeid, helse, ernæring og barneomsorg som vil ha positive konsekvenser for hele økonomien, og argumenterer for kjønnskvoter i politikken. Noen, til og med i dokumenter fra Verdensbanken, tillegger kvinner en høyere moral, de blir beskrevet som «the honest sex» som ikke er involvert i korrupsjon. Og det er kjønnskvoter som beskrives som det mest effektive middel til å øke kvinners representasjon i besluttede organer.

Denne form for tenkning er nok ikke så vanlig i Skandinavia hvor en begrunner kvinners rett til politisk deltakelse under henvisning til demokrati og rettferdighet og ikke til nyttetenkning. Men historisk sett, for eksempel i stemmerettsbevegelsen, var det dog slik at kvinners politiske representasjon også i Nordeuropa ble begrunnet med kvinners forskjellige synspunkter, erfaringer og prioriteringer.

De fleste vestlige kvoteringssystemer er ikke lovfestet og beskrives som «inkrementalistiske», men over førti land stortsett i andre verdensdeler har valgt det statsviteren Drude Dahlerup kaller «a fast track model» som er lovfestet enten i forfatninger eller i valglover. Hun skriver at våre gamle nordiske modeller er gått ut på dato fordi de rett og slett produserer endringene for langsomt. Uansett hvordan en argumenterer og hva ens holdning er til forskjellige former for kvotering, så er det klart at de aller fleste mener i dag at kvinner skal ha like rettigheter og muligheter til politisk og offentlig virksomhet og det standpunktet er akseptert av et flertall av landene på globalt nivå. Den verdensdelen hvor kvinners like rettigheter med menn ikke er akseptert er de landene som har de fleste reservasjoner til CEDAW i forhold til kvinners status, deres rettigheter i familien og deres uhyre begrenset tilgang til det offentlige rom, nemlig landene i Midtøsten.

Kvinnens egne organisasjoner spiller i dag en større rolle i internasjonale prosesser og i andre verdensdeler enn vår egen. Og det gir anledning til ettertanke: det er uten tvil et like stort behov for solidaritet mellom kvinner i dag som det har vært før i tiden. Og de fleste fremskritt har kommet som et resultat av kvinners mobilisering og politisk arbeid for å forbedre kvinners levekår og sikre deres rett til politisk deltakelse. ■

Statsminister Gro Harlem Brundtland og hennes regjering på Slottsplassen 1986.

TEKST:
**PROFESSOR
DRUDE DAHLERUP**
LEADER OF WOMEN IN
POLITICS RESEARCH
CENTER

FOTO: **THORBERG,
ERIK/SCANPIX**

On a fast track to gender balance in politics

“How long time did it take you in the Nordic countries to reach the 38-45 % women in your parliaments”. I am often asked this question when lecturing around the world on how to empower women in politics. And frankly, I have to answer that it took around 100 years! We are celebrating the centenaries of women’s suffrage in the Nordic countries. The reply is often this: “Well, we admire your historically high representation of women in elected assemblies, but we are not going to wait that long!” It is my conclusion, that the Nordic countries with their stepwise, incremental development are not any longer the model, at least not the only model for breaking male dominance in politics.

An increased international transparency contributes to a competition between countries, which is used by women’s movements: That a country is ranked lower than

the neighboring countries on the world rank order in terms of women’s parliamentary representation (see www.ipu.org) is one of the best arguments today. Ever since the 1990s, the inclusion of women in political decision-making at all levels is seen as a sign of modernity and democratization. Consequently, many post-conflict countries and other countries in transition to democracy are today using fast track policies for effective inclusion of women in public life – in contrast to the incremental model of the old democracies .

THE GLOBAL TREND.

In 1997, the world average for women in parliament was 11 %. Today women have 20 % of the seats in all the world’s parliaments. In 1997 only five countries had over 30 % women in their parliaments, Sweden, Norway, Finland, Denmark and the Netherlands; today 33 countries

have passed the 30 % threshold, among them many countries from the Global South. Nine countries today have over 40

Results of all elections to the lower or single houses held in 2010:

- In 22 countries did women’s representation increase (51%)
- In 8 countries did women’s representation remain the same (19%)
- In 13 countries did women’s representation increase (30%)

% women in their parliament. As everyone knows by now, Rwanda, with 53 % women, is no one and became the first country with a majority of women MPs. Moreover, 15 % of the speakers of parliament are women and in 26

countries women hold more than one third of all cabinet positions. This is progress, yes, but it is very slow, and we know that backlash is always a possibility:

Here comes the good news: In none of the elections to lower or single houses of parliament held in the first half of 2012 did women's representation decrease. In fact, an increase took place in almost all these elections, some with real leaps forward. The highest leap was made by Senegal, which thanks to the adoption of gender quotas moved from 23 to 43 %, joining the highest ranking countries (www.quotaproject.org).

There are, however, strong reasons to warn against the perception that gender balanced in politics will come more or less by itself, as a society develops – the so-called time-lag theory. Firstly, this perception is dangerous, since it may make many people just lean back and wait. Secondly, it is wrong, since nothing comes by itself. The fact is that there are always people who act. The question is who has the lead: the forces of resistance to change or the forces of change.

WHY ARE WOMEN UNDER-REPRESENTED?

What seems like a banal question is in fact the key to action, since different answers

Focus on women :

- Because women are not qualified
- Because women do not vote for women

Focus on institutions and parties :

- Why are parties not more inclusive? 'Old boy's network'. Political parties as the main gatekeepers to elected positions in most pol. systems
- This approach is also relevant for research on other under-represented groups (minorities, immigrants)

lead to very different strategies for change. In short, do we blame the women or the political parties for women's under-repre-

sentation?

If the diagnosis is women's alleged shortcomings, e.g. lack of qualifications or willingness to come forward as a candidate, then the relevant strategy is to educate women. If, in contrast, the main problem is that the political parties are not sufficiently inclusive, then the main strategy should be to make the political parties change their selections criteria and nomination processes

THE EGYPTIAN ELECTION 2011

Let's take the discussion after the recent election in Egypt as an example, however, the same discussion can be heard all over the world. The unpopular quota system from the Egyptian election of 2010 was removed, but the result of the first free election after the 'revolution' was the election of only 2 % women to the new (now dissolved) parliament. Even in feminist circles one could hear voices blaming women voters for this result. 'The women voters did not vote for women,' it was said pointing to the many illiterate women. A closer look at the electoral process however shows for the 2/3 of the parliament, which was elected on a closed list PR system, there was in fact no chance of personal voting. There were no candidates on the ballot! The voters could just choose between various party symbols. Consequently, it makes no sense to blame women voters for the poor result for women. The main problem was that the most political parties did not place any women high on their candidate lists. It is the political parties who select and nominate candidates and place them high or low on the list, and in good or bad constituencies for that specific party. Only for the individual district seats did the voter have the opportunity to vote for a person, but only one woman was elected for the individual seats, indicating that neither women nor men voted for the few women candidates. Since President Nasser's time, Egypt has run a radical 50-50 % quota system, where at least half the seats shall go to candidates representing farmer or worker. There was little complaint about this class based quota system, whereas quotas for women was unpopular, seen a Susan Mubarak's initiative. Consequently, even within women's movements there were contrasting opinions about quotas. After the disastrous result for women in this 2011 Egyptian election, the women's movement is in a process of reconsidering their attitude towards gender quotas in politics.

GENDER QUOTAS

Electoral gender quotas are a controversial equality measure, however, increasingly popular. One may say that quotas is a simple question to a very complex problem, that of women's historical exclusion from political influence. But if the main problem is that the political parties for many reasons mostly recruit male candidates, and discriminate against women, then gender quotas in fact target the root of the problem. Gender quotas force the political parties to more seriously recruit women candidates.

Today, 58 countries have adopted electoral gender quotas by law or constitution. We document this amazing new trend in the world on the global web site, www.quotaproject.org, operated by Stockholm University, International IDEA, lately joined by the Inter-Parliamentary Union, IPU. Please help us with new information on gender quotas. Things are moving rapidly!

In around 50 additional countries, some individual political parties have adopted quotas for their own candidate lists. In general the devil is in the details concerning quota systems, since there will be of no effect if the quota provisions do not fit the electoral system in a country. Quotas is no miracle cure for all the barriers women meet in politics, but in has proved to be an effective measure to break male dominance in politics.

PREDICTION OR RESULTS

With so many countries using gender quotas, we have now a lot of experiences about when quotas work and when they don't; even about under which circumstances gender quotas may have unintended consequences. Research on gender quota systems is flourishing. Consequently, there is no reason to continue debating gender quotas in the form of the usual predictions: 'Quotas will lead to the election of unqualified women,' or 'there will not be enough women to fill the seats.' It is time to move from predictions to evaluation of the actual results. ■

Drude Dahlerup is professor of political science, Stockholm University. She has been a consultant on the inclusion of women in politics for UNDP and IPU in Sierra Leone, Cambodia and most recently in Tunisia.

¹ Drude Dahlerup and Lenita Freidenvall, "Quotas as a Fast Track to Equal Representation for Women. Why Scandinavia is no longer the model," in *International Feminist Journal of Politics*, March 2005, vol. 7, no 1: pp. 26-48.

² Drude Dahlerup and Lenita Freidenvall, "Judging Gender Quotas - Predictions and Results", *Policy & Politics*, vol.38, no 3, July 2010., pp-407-25.

Quotas: African Women Navigating a Man's World

TEKST: BINTA DIOP, FEMMES AFRICA SOLIDARITÉ FOTO: WORLD BANK

BINETA DIOP, EXECUTIVE DIRECTOR, FEMMES AFRICA SOLIDARITÉ

The introduction of gender quotas in the public sphere of Africa roughly two decades ago signified an evolutionary transformation in granting African women access to decision-making positions. The capacity of gender quotas to achieve gender responsive power sharing is dependent on many factors; political will, the electoral system in place, the party system used, and the extent of pressure from women's civil society groups.

Gender equality is a challenge for all women across the globe, but African women have recognized that political access does not necessarily bring about immediate change; women need to vigorously fight for the space to provoke change in structures of patriarchy.

WOMEN IN DECISION-MAKING

When 189 Member States of the United Nations unanimously signed the Beijing Declaration and Platform for Action in 1995, the status of women experienced an evolutionary change. The persistent efforts of women groups during the Fourth World Conference on Women which lobbied to have the Declaration adopted have not been in vain. The historical crusade to include women in decision-making organs has had its impact in Africa; the continent has experienced an unprecedented rise of women in the political sphere, and is home

to the world's highest ranked percentage of women in parliament. At 56.3% Rwanda has surpassed long-standing forerunners Sweden (44.7%) to mark a new era for the continent.

Two main factors are at play here. First, in Africa there is a high concentration of women led civil society organizations from the grassroots to national and region-

Three Types of Quotas in Africa

- Constitutional quotas.
- Election law quotas.
- Political party quotas.

al levels, who mobilize to be a part of discourse on conflict prevention, peace building, human rights and gender-based

violence. Second, Africa utilizes gender quotas; most unique to the continent is the successful adoption of voluntary party quotas and reserved seats for women in parliament. The use of quotas has seen women's representation on the continent evolve from 14% (1992) to 30%, 40% and even 50% in many countries by 2012. With women making-up more than half of the global population, yet holding an average 15% of political power and 19.7% inclusion in parliaments, the African continent stands out as an example of quota success and women led activism for equal representation. This article will trace the origins, progression, opposition and outcomes of quotas together with women's advocacy, and speculate on the impact women will have in centuries to come.

GENDER QUOTAS: FRIEND OR FOE?

Gender quotas were a mechanism

designed for States to allocate a set number of seats for women to accelerate their political participation on the continent. Tanzania was the first African country in 1998 to set a minimum quota for women at 20%, followed by Burundi who raised the bar to a 30% minimum. In Africa quotas are divided into three categories; voluntary political party quotas in which political parties allot a certain number of women as candidates

of the seats be set aside for women.

To date quotas are adopted in roughly 21 African countries that use this method to fulfill the Beijing Declaration's set 'critical mass' of 30% minimum of women at all levels of political decision-making to allow them to influence the political culture, endorse gender-sensitive policies and uphold women's rights. Globally, only 30 countries have achieved the minimum

is the persisting sexist ideologies amongst men who resent the presence of women in politics.

That said; how did a society marred by cultural patriarchy become the most progressive continent in the world on the inclusion of women? The answer is in the women themselves; African women's advocacy opened the door to the acceptance of quota laws. When United Nations Security Council Resolution 1325 (2000) called for parties in conflict to respect and support women's contribution in peace building and conflict resolution, the continent witnessed a spark of women and women movements motivated to lead. Countries in conflict or war often encourage leadership roles in women because they want to protect their communities and as such will become peace-builders. This was true of women in Liberia, Burundi and even Senegal. For example Senegalese women pioneered a Situation Room focused on ensuring conflict free elections when the typically peaceful nation saw itself at the brink of civil war in February 2012. As a result of their, mobilization and mediation skills, and election monitoring, perceptions' surrounding the competency of women as decision-makers has shifted. Newly elected President Macky Sall, including the nation at large support women as leaders because they witnessed how women brought peace to their nation, best reflected in the countries rise from 46th place (22.7%) in 2010, to 6th (42.7%) in world classifications of women in parliament after the elections.

The political environment, attitude of political parties, biases of electorate, family expectations, and openness of leaders plays a big role in hampering, or aiding women's crusade for political participation. In Burundi women lobbied for a change of Constitution that guaranteed 30% of their participation in parliament and government, but has proven insufficient as it still needs to transcend the public and private spheres who do not accept women as decision-makers. In Uganda women were never taken seriously as leaders, but have been advantaged by male champion of women's inclusion President Yoweri Museveni. Under his leadership, women were appointed into the Cabinet, Supreme Court and reserved seats allocated in the legislature; by challenging structures of patriarchy, women could rise from 23.9% (2005) representation to 30.7% in 2006 alone.

Our discourse will highlight the impotence quotas have given women on the continent, and remind women to gain momentum

« Political life is organized for male norms and values and in many cases even for male life-styles. But this must and will change »

Ms. Margaret Dongo, a Zimbabwean politician.

for office, as seen in South Africa and Mozambique. South Africa's ruling Party the African National Congress (ANC), pioneered voluntary quotas in 1994 and single handedly saw to the rise of 25% of women in parliament, to 42.3% today.

Second are legislatively or constitutionally reserved seats for women such as in Uganda and Burkina Faso; Uganda reserves a seat for a woman from each of its 39 districts. Lastly, there are legal quotas; written requirements in national legislation to incorporate women's participation, similarly to Sudan that demands 25%

target, of which nine are African: Rwanda (56.3%), Senegal (42.7%), South Africa (42.3%), Mozambique (39.2%), Angola (38.2%), United Republic of Tanzania (36%), Uganda (35%), Algeria (31.6%) and Burundi (30.5). It must be noted that quotas are not without contestation; main critics view them as undemocratic, insisting voters should decide who is elected versus granting 'preference' to women over men. Their introduction has caused substantial conflict amongst political party organization, by inciting negative images of women as elected due to their gender instead of qualification. Another barrier to overcome

Percentage of Women holding Ministerial positions, Reflecting appointments up to 1 January 2012

Source: UN Women

		% Women	Women	Total Ministers
1	Norway	52,6	10	19
2	Sweden	52.2	12	23
3	Finland	50.0	9	18
4	Iceland Cape Verde	50.0	48	8
5	Austria	46.2	6	13
“	Nicaragua	46.2	6	13
6	Bolivia	45.5	10	22
7	Switzerland	42.9	3	7
8	Belgium	41.7	5	12
9	Ecuador	40.0	12	30
“	Liechtenstein	40.0	2	5
10	South Africa	40.0	149	35
11	Denmark	39.1		23
12	Venezuela	37.8	12	31
13	Lesotho	36.8	7	19

in campaigning for inclusive governance because they have the potential to be invaluable agents for change.

WOMEN IN DECISION- MAKING, MAKING A DIFFERENCE FOR WOMEN

In Africa women are often victims of war, do not have ownership of property or money, and have to navigate around cultural stereotypes that see them only as wives and child-bearers. Women have proven themselves as competent beyond these narrow expectations and quota numbers. In the case of Liberia, we have witnessed the first democratically elected women head of state Ellen Johnson Sirleaf in 2006. Prior to her appointment the space for women in Liberian political office was limited to an average of 12.5%. Once elected, Sirleaf appointed the first female chief of Police following her decision that a minimum of 20% of armed forces should be women. 22% of her cabinet consists of women, including Minister of Finance, Justice and Commerce. All the actions of women in power in Africa are advancing the role and protection of women's rights, proving that women are challenging and altering the status quo every day.

Following the death of Malawian President Bingu wa Mutharika, Joyce Banda transitioned from Vice Presidency status to become President in April 2012. Banda comes from a country with no legal or constitutional provision for gender quotas; what remains are voluntary quotas which at best were advertised during electoral campaigns but never seriously integrated into party structures. Having spent years of her life at the grass roots as a social and human rights activist, Banda's rise to power is a tribute to what capabilities, preparedness and determination to prioritize the interests of women can achieve. She approved appointments of the following positions: Supreme Court Judge, Chair of the Malawi Electoral Commission, and Inspector of General Police- all women, all firsts.

Testimonies of empowered women are evident in all corners of the continent. Women to watch is first female Head of the African Union Nkosazana Dlamini Zuma elected in July 2012, and Vice President Joice Muguru of Zimbabwe who has held her post since 2004. A strong testament to women advancing women can be seen by Vice President Isatou Njie-Saidy (The Gambia) who has pushed for a draft Reproductive Health Policy that assess women's reproductive health and identifies practical ways in which to reduce mortality and morbidity rates; an especially

poignant but unacknowledged need in the past. Prime Minister Luisa Diaz Diogo (Mozambique) also lobbies vigorously to convince African Ministries of Health to make reproductive and sexual health services free for all citizens.

As the first female Minister of Finance in Nigeria Ngozi Okonjo-Iweala is a triple (economic, finance and development) threat. She has transformed the world's most corrupt nation according to

is reflected in the African union: Africa's supranational mouthpiece.

THE AFRICAN UNION: OUR PLATFORM AND CHAMPION

The African Union (AU) has played a vital role in exemplifying best practice in gender parity. When debate on gender parity began in the 1960's to promote the equal power sharing of men and women, the then Organization of African Unity's (OAU) representation of women was vir-

« Most African women are taught to endure abusive marriages... because they are not empowered economically, they depend on their husband »

Joyce Banda

Transparency International (2003), to fire officials and ministers who cost the nation an average of \$15bn a year. Women are also piercing into centuries of male dominated party leadership, as seen by women leader of a political opposition party Democratic Alliance (DA) Mrs. Helen Zille of South Africa. Zille leads the second largest political party in the country whose rise in popularity will prove testing for the leading African National Congress (ANC).

Again, the road is not without challenges, according to the World Economic Forum's Global Gender Gap Report, 10 of the bottom 21 countries with the highest inequality in the world are African. So what more can women do? Part of our answer lies in making a women's struggle for influence a continental obligation; and that obligation

usually non-existent. Dissatisfied, women groups lobbied for a protocol that could address and protect their rights. The OAU consented to the development of The Protocol to the African Charter on Human and Peoples' Rights of Women in Africa (now called The Maputo Protocol) in 1995; this was a blueprint to both integrate and prioritise women's concerns; from gender-based violence, reproductive rights, female genital mutilation, to representation of women in parliament. Because women's issues were not prioritized at the time, the Protocol was stalled until 2002 when the OAU was reinvented into the AU. For the first time in 2002 African women found themselves a continental platform on which to campaign for their inclusion in political discourse.

Women in Parliament

(Reflecting elections/appointments up to 1 January 2012)

Rank	Country	Lower or Single House % Women	Lower or Single House Women/Seats
1	Rwanda	56.3	45/80
2	Andorra	50.0	14/28
3	Cuba	45.2	265/586
4	Sweden	44.7	156/349
5	Seychelles	43.8	14/32
6	Finland	42.5	85/200
7	South Africa	42.3	169/400
8	*Netherlands	40.7	61/150
9	Nicaragua	40.2	37/92
10	Iceland	39.7	25/63

Source: UN Women

*Following Presidential elections in March 2012 Senegal occupies 6th place (42.7%), from 46th place (22.7%) in 2010.

 Their first stride was to encourage the adoption of parity law within the AU, and with success it became a Constitutive Act and reality of the AU in the 2002 AU Summit when five of the ten AU commissioners elected were women. Additionally, the Durban Declaration on Mainstreaming Gender and Women's Effective Participation in the African Union was adopted as a result of vigorous campaigning from civil society women, notably by Femmes Africa Solidarité (FAS) and the Women's Committee on Peace and Development (AWCPD), an advisory body of the OAU.

It was former President of South Africa Thabo Mbeki and former President of Senegal Abdoulaye Wade who were adamant in seeing the AU become the first continental organization in the world to take ownership of gender mainstreaming at the highest level. They jointly encouraged Member States to adopt the Solemn Declaration on Gender Equality in Africa (SDGEA) in 2004, which signalled a move to greater gender inclusivity; a sentiment that was further entrenched by the operationalization of the Maputo Protocol in 2005. AU Member States have committed to strive for greater gender equality and to date 46 Member States have signed, 28 ratified and deposited the Protocol. The task today and tomorrow falls on women to actively mobilize within their communities to ensure that quota systems continue to be implemented, and move the continent towards a culture wherein the presence of women in political life is the norm and not the default of male governance.

WOMEN LEADING THEIR EMPOWERMENT

We need to make women part of peace building, conflict prevention, democratization and political processes. That said the reality is that most African women are discriminated against or not granted access to political dialogue. Herein comes the value of training and empowering the every day, grassroots women with a political consciousness that will allow them to hold their government accountable in protecting their rights. Consider the spread of gender-based violence in the DRC; it inspired FAS together with the United Nations

Democracy Fund (UNDEF) to mobilize women in all corners of the country in aiding the process of democratization. Under their umbrella support, a two year training was developed, and local women, parliamentarians, government officials, heads of the judiciary and civil society actors all took part in learning mechanisms to protect women's rights. Topics covered included human rights, peace building, rule of law, and an understanding of legal texts and international conventions that advance women's interests.

Women can also be monitors of government and regional organizations to encourage the implementation of gender-friendly policies and report on progress and constraints. Take the example of the Gender is My Agenda Campaign (GIMAC); launched in 2006, GIMAC is a network of more than 55 African women's NGOs, whose focal role is to ensure the development of laws that spearhead the rights of women in six thematic areas: Women Empowerment, Health, Education, Human Rights, Governance, Peace, and Security. They have been allowed access into the AU institutions to monitor the National Action Plans and Reports of Member states ascribed to SDGEA and provide guidance and evaluations on progress. For those women with no political aspirations we want them to know they can still participate in political life through collective civil society organization, as highlighted in the women's Situation Room in Senegal earlier this year.

CONCLUSION

Criticism aside, quotas work, and they work for one crucial reason; they give women access, access they have been denied as a result of historically systematic marginalization. But it must be stressed, quotas are insufficient in isolation; we need women as voters, observers, mediators, electoral candidates and leaders. Quotas are essential because they give women a small window on which they can build from and imprint their competence as decision-makers and can address gender imbalances, achieve social justice, and equality. Only once quotas fulfill that basic platform, can we do away with them

Senegal: The Road to Gender Parity Bicameral Parliament

2001:

- Legislated quota system introduced

2003:

- 19.2% of women in legislature

2010:

- Amendment of electoral law to adopt gender parity that demands equal number of males and females in legislative, regional, municipal, and rural elections, those not complying will be disqualified from electoral process.
- 22.7% of women in General Assembly

2012:

- Senegalese Council of women (COSEF), Ministry of Women's Affairs, Children, and Female Entrepreneurship and UN Women launches public awareness campaign on parity law in build-up to elections.
- Launch of Women's Platform for Peaceful Elections to ensure conflict prevention, observing, and mediation during electoral process.

because we would have surpassed the barriers of prejudice and normalized gender parity in all of Africa.

The possibilities will become more and more varied and infinite if the courage of women continues to question and mobilize against the status quo; we need our women to rise for change and our men to support this change. Let Norway's 100 years celebration in 2013 to mark the first time women were granted the right to vote be not only an indicator of how long we have known women could be agents for change, but let it be a tribute to the world on how indispensable women are to global politics and prosperity. ■

Reclaiming Women's Rights after the Arab uprisings

Freedom. Respect. Equality. Dignity. These are the values of the Arab revolutions at their core. The issues that incited the 2011 uprisings stemmed from the frustration and anger of every day men, women, and children being denied rights and ignored.

TEKST: HIBAQ OSMAN FOTO: JONATHAN SARUK GETTY IMAGES

People had hit their limit, tired of fighting for few jobs and enduring low wages, tired of harassment and unfair treatment, tired of regimes and dictators who had ruled for too long, at the expense of the country's people and their well-being.

It was the actions of several remarkable individuals that inspired thousands more to make their voices heard. Across the globe, we felt a shared sense of pride swell as we watched men, women, and youth from all walks of life come together in the streets and beyond, as brothers and sisters, members of a larger national fabric, for a common goal. It was a cherished moment in history, setting forth a national identity above all other distinctions and demanding for each citizen a better life and future. And it proved to all of us the power of ordinary men and women to inspire change, the power of one voice to galvanize a movement that swept from city to city, nation to nation.

For women, what the uprisings especially demonstrated was our equal role in the fight. Women in many ways led the revolution, from Asma' Mahfouz and her Youtube video call to action to Tawakkol Karman who led protests against former Yemeni leader Saleh. Women were as instrumental as their male counterparts in the uprisings, leading protests, organizing and mobilizing, treating the wounded, and policing the neighborhoods that had come under attack. They fought as mothers, daughters, leaders, and martyrs, sacrificing in the hope of achieving progress, in paving the way for a future better than the every day life they were enduring. They proved their equality through their bravery and courage, their persistence and fortitude, their hope that their collective voices could bring about change.

As the revolutions reached their height and long-standing regimes—from Tunis' Ben Ali to Egypt's Mubarak to Libya's Gaddafi—fell, it seemed that there was finally a space for equal human rights—despite of gender, class, or any other division. However, the result was beyond disappointing, the backlash against women crushing in its hypocrisy.

In the transition, women were not only isolated, but attacked. Their experiences included:

- Exclusion from key committees: not a single woman was included in the constitutional committee in Egypt; only one female was included in the National Transitional Council in Libya;
- Violence: from reports of virginity testing and violence toward women protesters (infamously, the “woman in the blue bra” case) to the aftermath of abuse conducted during the uprisings
- Proposed cancellation of hard-won freedoms: in Egypt, the Islamist-led assembly ignored key issues such as the economy. Instead, its focus was an attack on laws won under Mubarak dealing with custody and divorce; in Tunisia, a female Islamist MP suggested that single mothers do not deserve to be protected by the law and instead, the law should avoid condoning such behavior.

Women were being pushed out of the discussion at every turn, and their role in peacemaking and decision-making was largely marginalized. Prior to the elections in Egypt, the 64-seat quota won under Mubarak was eliminated. A new law required that each political party field at least one female candidate. Those who ran struggled with finding visibility and sharing freely their beliefs and images. On ballots, political parties replaced women's faces with the image of a flower. In the end, only eight women—less than two percent—were elected by voters, with four of them representatives of conservative parties.

In Karama's work, we have faced increased risk, struggles, and setbacks, but we have also seen how this new environment has fostered unique opportunities and partnerships. In Libya, women from all walks of life came together to launch a new coalition, the Libyan Women's Platform for Peace. Together, its members convened to establish shared priorities, discuss and exchange strategies and extract lessons from regional and international experts, and develop and implement national action plans to respond to risks and opportunities in the transition. They lobbied for women's political participation and after a quota for women was rejected by the National Transitional Council, they were able to push through an alternate elec-

toral law, which set forth the requirement that women be included on political lists in alternating slots both horizontally and vertically. As a result, women make up 17 percent of the new assembly and hope to have a larger role in the writing of the new constitution.

In Yemen and in Syria, where the situation remains chaotic and violent, Karama seeks to foster a similar model of linkage,

training, and exchange. Preparation for the transition is key, and this is where Egypt and Tunis were caught off guard, unable to predict the sudden backlash women would experience under new leadership. Partners in Yemen have come together for a series of strategic communications seminars in preparation for elections and advocacy. In Syria, we are working to link partners, and strengthen these coalitions to act quickly and decisively on issues of security, peace and reconciliation, but also with regard to women's participation in these processes.

The environment has been turbulent and unpredictable, and at times dangerous. However, the work continues. Women and men all across the region are poised to fight and are persistent in their efforts to lobby for and promote women's inclusion, advancement, and security in the post-revolution context. But they are also aware that strategies need to be altered and new approaches must be incorporated in order to achieve their goals.

lobby for women's rights in isolation of new governments and parliaments, and thus must find a way to work with them while advocating for women's priorities and interests.

At the same time, we must also broaden the constituencies of support we rely upon to advocate and lobby for women's inclusion. Youth leadership was especially prominent during the uprising, from organization of

be effectively implemented and sustainable into the long-term.

Above all, we must remember the goals set forth early in the uprisings and continue to work toward them. Democracy is impossible without women's equality and inclusion and until these are achieved, we will not stop fighting. ▣

Among the new challenges, one of our greatest is the rise of conservative leadership in decision-making roles. In Egypt, Tunisia, and Morocco, Islamist parties won the majority of votes in post-revolution elections for new assemblies. Already, there has been debate over imposing more conservative laws, limiting the freedoms not only of women, but also of any presenting views outside of a very restrictive interpretation of Islam. While it seems impossible, we must find a way to engage these politicians and find areas of common understand or mutual interest. We cannot

protests and rallies to use of social media to build awareness of what was happening on the ground. We must invest in training and bring youth into national, regional, and international dialogues to introduce new perspectives and engage new constituencies in the movement.

Beyond this, we must remember the importance of including men and boys in this work, as well as addressing the broader communities within which this advocacy is ongoing. It is only with community involvement and support that reforms will

Kvinnens kamp for kvinner

TEKST: JULIE M. BRODTKORB, LEDER HØYRES KVINNEFORUM FOTO: OSLO HØYRE

For to generasjoner siden kjempet min bestemor en kamp for få ta utdanning og bli sett på som likeverdig med jevnaldrende gutter. Vi er ikke i mål med likestillingen i Norge, men vi skylder kvinner i mindre utviklede land å dele av vår erfaring. Ved å spre feminismen kan liv reddes og verdighet skapes.

To tredjedeler av verdens fattige er kvinner. De lever på mindre enn en dollar om dagen. Der kvinner lider av fattigdom, går det hardest utover barna. HIV, hungersnød, barseldødelighet og høy barnedødelighet er ofte resultatet av kvinners lave stilling.

Da jeg var 16 år bodde jeg et år i Honduras, og gikk på en katolsk nonneskole. Der hadde vi sosialarbeid flere ganger i uken. Jeg har tenkt mye på den ene fødselen jeg fikk være med på, på et offentlig sykehus i hovedstaden Tegucigalpa. Jeg skulle som sosialarbeider være med som veileder – jeg som ikke ante noe om å føde. Min store tabbe var at jeg hadde fortalt den ene jordmoren på avdelingen at min far var fødselslege. Det var som jeg da plutselig selv var godkjent som fødselshjelper. Kvinnen fikk ingen smertelindring, ingen fødestol. Kun et stort kaos, en seng, og en korridor med masse mennesker. Hun klarte seg heldigvis fint, uten noen hjelp. Det var hennes barn nummer fire. Men tenk om det hadde vært en setefødsel, tenk om morkaken hadde løstnet. Jeg hadde bare én følelse etter den dagen. Den kan beskrives med ett ord: uverdigg. Denne kvinnen står fremdeles for meg som symbolet på mye av det vi kjemper for.

Kvinnens kår må få ekstra mye oppmerksomhet i vårt bistandsarbeid. Klarer vi å rette søkelyset på kvinners helse i u-land, vil ikke bare mødredødeligheten, men også barnedødeligheten synke dramatisk. I de aller fleste kulturer er kvinnen primærforelderen – den som sikrer barnets oppvekst, utdanning og overlevelse. Derfor er det særdeles viktig å øke kvinners rettigheter, utdanning, og mulighet til å forsørge seg og sine. Frie og uavhengige

kvinner gjør stor forskjell for et lands økonomi, sosiale velferd og miljø.

I alle kriser og katastrofer er det ofte kvinnene som må ta kontroll, fordi det er de som til daglig styrer familien. Likevel brukes kvinners kunnskaper og erfaringer lite. I Honduras var det kvinnene som viste hvor man skulle kjøpe god ris, og hvor man fikk dårlig ris. Det var kvinnene som hadde regnet på hvor mye bønnen familien kunne spise hver dag for ikke å gå tom før neste levering. Det var kvinnene som laget håndarbeider for salg. Det var kvinner som organiserte det slik at samfunnet fikk en viss grad av struktur, ved at noen var vakter i gatene, andre ble spesialister på å rense sår og brukt som lege etc. Det slo meg da jeg en dag satt i slummen i hovedstaden i Honduras hvor sterke disse damene var. Mennene satt og drakk hjemmebrent på den lokale baren, mens kvinnene jobbet, stelte unger og tjente sine få slanter for å kunne skaffe de bønnene de trengte.

Kvinner er langt fra bare ofre. Kvinner har vist seg å være bedre på å arbeide over etniske, religiøse og politiske skiller. Kvinner satses dessuten generelt mer penger på sosial oppbygging enn det menn gjør. Jeg mener derfor at flere hjelpeprogrammer må inkludere kvinner allerede på planleggingsstadiet, slik at utdanning, helse og arbeid får tydeligere fokus.

Jeg opplevde også hvor viktig det er å få mennene med på det kvinnelige engasjementet i lokalsamfunnene. Dersom mennene opplever hjelpearbeid som en trussel mot den bestående familiestrukturen og maktforholdet mellom kvinner og menn, vil arbeidet lett bli torpedert. Ser de deri-

mot at hjelpearbeidet kan bidra til at familiens økonomi styrkes, så stiller de seg ofte positive til det. Ved å hjelpe kvinnene til å få en egen økonomi, får de en helt annen kontroll med eget liv. I stedet for å gi en dame i Tegucigalpa penger til mat hver uke, fikk hun en symaskin som gjorde henne selvhjulpent. Etter kort tid hadde hun etablert seg som områdets sydame. Mat kom på bordet hver dag, hytta kunne bygges mer robust, og ungene kunne gå på skole. Fra å være svært skeptisk, var mannen svært fornøyd med å være gift med sydamen.

Forskning viser at jenter i utviklingsland står ved et avgjørende veiskille når de er rundt tolv år gamle. Da blir mange tatt ut av skolen for å hjelpe til hjemme eller gifte seg. Klarer man å få disse jentene til å fortsette skolegangen, ta seg arbeid og utsette familielivet, er det store utviklingsmuligheter, både for den enkelte og for nærmiljøet. Dette understreker hvor viktig det er å satse på jenter i utviklings sammenheng.

Vi kan eksportere mye godt fra Norge til verdens fattigste land. Feminismen kan med fordel eksporteres og det tverrpolitisk. Til daglig går skillelinjene i likestillingsdebatten mellom for og mot pappavote, og for og mot kvotering i styrer. At kvinners rolle i bistandspolitikken bør settes enda mer på agendaen er vi derimot enige om. Ikke la det bli en ulempe, fordi det ikke gir debatt. La oss sørge for at det blir en fordel ved at vi på tvers av partigrensene kan sørge for at våre respektive partier bringer feminismen inn i utviklingsarbeidet. □

Ansikt til ansikt med **Ine Marie**

TEKST: ODA GILLEBERG FOTO: PRIVAT

«Én av de største fordelene med å være kvinne i Utenriks- og forsvarskomiteen er at jeg sjelden må stå i dokø,» sier komitélederen lattermildt. Ine Marie Eriksen Søreide er en del av en minoritet. Bare én av fem av verdens parlamentarikere er kvinner.

Ikke bare i møter: – lederen for Utenriks- og forsvarskomiteen får også prøve stridsvogna.

FRA SPØK TIL ALVOR

Det glimter i øyekroken til Eriksen Søreide, men likestilling er ingen spøk for komitélederen. «Jeg tror min generasjon kvinner ikke kan unngå å se at mye gjenstår selv om de formelle rettighetene er på plass, og det gjelder også i Norge,» sier hun.

I følge World Economic Forum er Norge nesten verdensmester i likestilling, men å være nummer to på den globale likestillingsrangeringen betyr ikke at målene er oppnådd. Barrierer, forventninger og holdninger til kjønn kan fortsatt virke begrensende på kvinner i det norske samfunnet. «Det er ikke lenge siden jeg og

andre kvinnelige stortingspolitikere ble oppringt av en stor norsk avis sent en kveld for så å bli spurt om hva vi synes om sandvolleyballjentenes bikinistørrelse,» sukker Eriksen Søreide, og vektlegger at, «mye handler om hvordan vi bruker våre formelle posisjoner.»

Berlinmuren måtte falle for at Lørenskogjenta skulle få øynene opp for politikk. Som 18-åring ble hun medlem av Unge Høyre, og JA-kampen i Nord-Norge herdet en ung politisk sjel. Hun gikk igjen gjennom stortingsdørene for første gang i 2001, og åtte år senere ble hun utnevnt som historiens andre kvinnelige leder av den tradisjonelt mannsdominerte Utenriks- og forsvarskomiteen. «Jeg opplever at engasjement, interesse og innsikt i sakene teller mer enn alder og kjønn. Det er et godt tegn i tida,» sier Eriksen Søreide.

Likevel vil hun gjerne fremheve partiledelsens evne til å rekruttere kvinner og tenke utenfor boksen, særlig fordi, «det er typisk menn å posisjonere seg slik at de får tildelt verv de har tenkt seg ut på forhånd. Kvinner må gjerne overbevises om at de er kompetente og de planlegger ikke karrieren i samme grad» sier Høyrepolitikeren.

« Jeg tror min generasjon kvinner ikke kan unngå å se at mye gjenstår selv om de formelle rettighetene er på plass, og det gjelder også i Norge »

REELL LIKESTILLING

Som Stortingsrepresentant har Eriksen Søreide observert en økende årvåkenhet i forhold til kvinner og politisk deltagelse internasjonalt sett. På reiser med komiteen møter hun flere kvinner i formelle posisjoner enn før, og politikere refererer uoppfordret til prosentandelen av kvinner i parlamentene. «Men,» legger hun til, «spørsmålet er jo hvilken innflytelse kvinner faktisk har, og hvilke posisjoner de besitter.»

Det hjelper lite at kvinner har lovfestet rett til å delta i politikk mange steder i verden når få resultater kan spores i det virkelige liv. «Det handler om å ha reelle rettigheter, om å ha likestilling i praksis, og ikke bare på papiret,» sier Eriksen Søreide, og peker særlig på Afghanistan som har kommet langt på likestilling på papiret.

Landet har ratifisert det meste av internasjonale konvensjoner på kvinner og

likestilling, men faktorer som blant annet manglende politisk vilje, og tradisjonelle rettspraksiser som eksisterer ved siden av konstitusjonen, sinker implementeringen. Når utenlandske aktører nå trekker seg ut er faren at kvinners rettigheter igjen blir lagt i potten som et forhandlingsspørsmål. «Man føler at alt som er oppnådd til nå igjen står på spill,» sier Eriksen Søreide. «Det er viktig at vi ikke firer på kravene.»

KRAV OG SANKSJONER

Krav som Eriksen Søreide stiller er blant annet kvinners rett på reell politisk deltagelse og jenters tilgang til høyere utdanning og arbeid. Afghanske myndigheter er ikke de eneste som må innfri. «Vi kan ikke bygge opp under regimer som kan bruke bistandspengene på å bryte menneskerettighetene og gjøre ting verre,» sier hun, og henviser til land som Etiopia, Uganda og Zimbabwe.

«Vi må tenke annerledes på hvordan vi bruker penger,» fortsetter hun, og bringer utviklingsdebatten på banen.

«Norsk bistand må i større grad kanaliseres gjennom FN og organisasjonene som har direkte tilgang til folk, og mindre gjennom stat-til-stat,» spesifiserer hun, og avviser Utviklingsminister Heikki Eidsvoll Holmås sitt forslag om at fagbevegelsen i mottakerland bør få en økt andel av bistandspengene. «Holmås viker fra en tverrpolitisk konsensus ved å politisere bistanden,» påstår hun.

Det Eriksen Søreide ikke sier er at den brede konsensus uansett vil stå i fare for å ryke ved et eventuelt regjeringsskifte i 2013. Da vil norsk utviklings- og bistandspolitikk bli offer for et ideologisk skifte. Med en rødgrønn regjering har norske bistandsmidler økt. Målet om å bruke minst én prosent av bruttonasjonalinntekt (BNI) ble nådd med Stoltenberg II-regjeringen i

2009. Særlig FrP vil kutte i norsk bistand, kanskje helt ned til 0,7 prosent av BNI.

Eriksen Søreide spesifiserer ikke hvilken fot Høyre vil stå på i eventuelle bistandsforhandlinger med KrF og FrP, men røster at bistanden bør fokuseres tematisk og fordeles på færre enn de 114 landene som Norge er til stede i. Hun skisserer tre prioriteringer.

UTDANNING, HELSE OG MENNESKERETTIGHETER

«Våre tre klare prioriteringer er utdanning, helse og menneskerettigheter, inkludert kvinners rettigheter,» sier Utenriks- og forsvarskomiteelederen som implisitt kan påvirke kvinners situasjon i verden ved å legge føringer på norsk opptreden i utviklingssammenheng.

I velsmurte ordlag dikterer hun hvordan Høyre har tenkt å opprettholde dagens fokus på kvinner og likestilling i utviklingsspolitikken: «Vi skal bruke mer av våre bistandsressurser på utdanning, og særlig jenters utdanning. Det fører til permanente endringer i samfunnet.

«For det andre må vi fokusere på helse. Mødre- og barnedødelighet kan reduseres ved at kvinner gifter seg, eller blir gifta bort, i senere alder, og får færre barn under sikrere forhold.

«For det tredje må Norge bringe videre et politisk budskap om at menneskerettigheter er kvinners rettigheter.»

UTENRIKSMINISTER?

Eriksen Søreide har 12 år på baken i Stortingsstolen. Underveis har hun også fullført jusstudiene for å ha noe å falle tilbake på. Fremtiden er alltid usikker for en politiker, men hun stiller til renominasjon, og et regjeringsskifte i 2013 kan by på nye topposisjoner for den rutinerte 37-åringen. Det hvistes i gangene om at hun kan bli Norges første kvinnelige utenriksminister.

Eriksen Søreide høres likevel oppriktig ut når hun hevder å være «mer opptatt av at man må være tilstede her og nå, og gjøre det beste ut av alle de spennende mulighetene som byr seg.» □

Global økonomisk krise - trussel mot likestilling

TEXT: GRO LINDSTAD

Statsminister Jens Stoltenberg har flere ganger påpekt at det ikke er på grunn av oljen at vi i Norge har så stor velstand, men fordi 80 prosent av den kvinnelige befolkningen er del av arbeidsstyrken.

Etter at den globale økonomiske krisen startet i 2008 synliggjøres det en del tydelige tendenser som viser at kvinner fremstår som større tapere enn menn på flere områder. I mange land har krise og behov for å gjøre økonomiske innstramminger ført til politiske skifter, og i en del tilfeller mer konservative regjeringer og parlament. Med disse skiftene følger helhet av de mer konservative politiske partienes politikk, som bl.a. betyr forslag om endringer i lovgivning og regelverk knyttet til seksuell og reproduktive rettigheter. I Europa har vi nylig sett dette i Spania, hvor det diskuteres mulige innstramminger av abortlovgivning.

Polen, Irland og Ungarn har gått i konservativ retning hvor politikk blandes med religion. I tillegg har Malta hele tiden hatt en streng lovgivning. Dette får igjen konsekvenser for enighet innad i EU, og det blir vanskeligere for EU å fremstå som progressiv på kvinner og likestilling og seksuell og reproduktive rettigheter. Land som Danmark og Sverige kommer i korridorene i FN til Norge og ber om at Norge i sine innlegg er tydelig fordi de, som del av EU, ikke kan fremstå like tydelige.

Utenfor Europa er eksemplene på negative holdninger til kvinner og likestilling

også mange. i Sør-Afrika uttalte president Zuma seg til et tv-program i august 2012 om en av døtrene som akkurat hadde giftet seg. Han sa at han var veldig glad, fordi han ikke ville ønske å ha døtre som ikke giftet seg. Å ikke bli gift er, i følge Zuma, et samfunnsproblem, fordi man må få barn. Han sa at barn er viktig for kvinner fordi de gir dem ekstra trening så de kan bli gode mødre.

I Iran stenges nå kvinner ute fra 77 ulike fagkurs på universitetene. De gjøres "single gender" og kun menn kvalifiserer. Dette er en følge av at kvinner og jenter i Iran i en

årrekke har hatt mye sterkere resultat på universitetene enn sine mannlige medstudenter. Nå skal ikke jenter få utdanne seg innen oljeindustri, de skal ikke kunne bli ingeniører, arkeologer eller få utdanning innen IT og økonomi og administrasjon. I Iran har jenter og kvinner tydeligvis blitt en trussel mot menn og menns tilgang til arbeidsmarkedet. Kvinner gjør det bedre på skolen og vil da også være de foretrukne til arbeidsmarkedet. De blir da en trussel mot et samfunn hvor menn skal være familiens overhode og de som skal styre familiens økonomi. Fremfor å se at samfunnet tilføres en viktig komponent som tilsier vekst for hele samfunnet blir det å opprettholde gamle tradisjonelle holdninger.

I tillegg har Irans president gjort om på landets familieplanleggingsprogram, som har vært en stor suksess, og sier nå at dette programmet var misledende og at kvinner må få flere barn og bidra til større familier. Dermed håper han sikkert å sørge for flere kvinner hjemme uten utdanning. En like stor sannsynlighet er at flere kvinner i Iran i tiden fremover vil delta i protestene mot systemet og innstramninger i kjønnskvote-tinger.

I Tyrkia har statsministeren sagt at alle familier oppfordres til å få minst tre barn. Samtidig har Tyrkia i dag kun 25 prosent av kvinner i arbeidslivet. Med en slik klar melding fra den politiske leder i landet vil flere kvinner bli del av en ubetalt del av økonomien og samtidig økonomisk avhengig av ektefelle for å klare seg økonomisk. For et land som Tyrkia som ønsker økonomisk vekst vil denne veksten få helt andre proposjoner hvis landets politiske ledelse skjønner at kvinner som del av arbeidsmassen, er en styrke.

Det å sørge for at kvinner deltar økonomisk, politisk og sosialt som samfunnsaktører kan bidra til å endre politikk og å gjøre institusjoner mer representative. Kvinner globalt utgjør 65 prosent av dem som er medlemmer av politiske partier, men de deltar mindre enn menn og er dårlig representert på ledernivå i partiene.

I USA har kvinner og likestilling blitt en større del av presidentvalgkampen enn mange hadde trodd, og mange flere kvinner har vist sin klare støtte til president Obama. En kongressrepresentant fra Missouri, Todd Akin, startet mye av diskusjonene ved å si til en journalist at han var mot å innvilge abort også der hvor det har skjedd som konsekvens av voldtekt. Han sa at kvinners kropp har en mekanisme som gjør at de sjelden blir gravide hvis de blir voldtatt. Det viser seg i ettertid at det ikke bare er denne kongressrepresentanten som har denne type syn. Det republikanske partiets programkomite la frem, og fikk flertall for, et program som sier at man skal jobbe for en lovendring som beskytter det ufødte liv, og som ikke gjør unntak for verken voldtekt eller incest.

I USA er enestående kvinner den raskest voksende demografiske gruppen. På to år har økningen vært 1,8 millioner. De utgjør 25 prosent av velgerne med stemmerett nasjonalt, og mange av dem favoriserer en president fra det demokratiske partiet. Det har ført til en del spesielle uttalelser, som fra den konservative kommentatoren Anne Coulter. "I think it's probably a good sign that Obama is so desperate just to get the base Democratic voter - stupid, single women - to vote for him." Coulter har også uttalt at "It's not the women's vote generically, it is the single women's vote. And that is because single women look to the government to be their husbands and give them, you know, prenatal care, and preschool care, and kindergarten care, and school lunches."

Reverend Jesse Lee Peterson, som stiftet en Tea Party gruppe i California sa at "I think that one of the greatest mistakes America made was to allow women the opportunity to vote. We should've never turned this over to women. And these women are voting in the wrong people. They're voting in people who are evil who agrees with them who're gonna take us down this pathway of destruction."

Samtidig opplever vi også i Norge i 2012 at en fremstående næringslivsleder som

Stein Erik Hagen sier at "det var lettere før, da kvinner var husmødre og var hjemme." Da Hagen skapte oppstyr og diskusjon på grunn at sin kommentar fikk han i VG støtte fra den tidligere bokseren Ole Klemetsen som sa at "det var lettere før. Selv vokste jeg opp i en familie med en hjemmевærende mor og en far som var ute og tjente penger. Jeg er litt forsiktig med å si at slik bør det være, men jeg tror det er en fin måte å leve på." Han la til at "jeg har satt kona i en 50 prosent stilling og mer enn det er helt uaktuelt. Hun har et stort ansvar for barn og mann i huset. Da gjelder det å holde fortet som blant annet må stelles bra. Skulle hun hatt full stilling, så måtte vi ha hatt vaskehjelp og sånn."

Hagen og Klemetsen er to norske eksempler på holdninger som nok eksisterer hos en god del flere, men som ofte "skjuler seg" i nettdebatter og kommer til uttrykk i kommentarinlegg på artikler på nettet. Jeg har selv fått en del av dem på min egen blogg, og mange har vært så grove og nedlatende at jeg har valgt å slette dem. Når vi i 2013 skal feire at det er 100 år siden norske kvinner fikk stemmerett er det viktig å huske dette både i forhold til hva som skjer i Norge og hva som skjer globalt. Vi må bruke stemmeretten aktivt, involvere oss i politikk og politiske prosesser, lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Det er den eneste måten vi kan bidra til endringer som trengs, og gjøre noe for å motvirke de konservative kreftene som nå gjør at vi mange ganger slåss for å bevare språk og tekst på kvinner og likestilling som vi ble enige om for snart 20 år siden i Beijing på den FN's 4. Verdenskonferanse om kvinner. Vi skulle ha diskutert nye ideer og fått gjennomslag for krav som har kommet på 2000-tallet og ikke på 90-tallet. ■

Vitnesbyrd om undertrykking av mayakvinnene og deres kamp for politisk innflytelse

TEKST: ROSALINA TUYUC VELÁSQUEZ, NIWANO-FREDSPRISVINNER 2012

Maya-kvinnenes politiske deltakelse må ses i lys av nyere historie i urfolkens politiske liv. For mayakvinner gjelder dette særlig i perioden som fulgte etter den interne væpnede konflikten i Guatemala.

Det er ikke lett å snakke om politisk deltakelse. Folkemordet vi gjennomlevde var et av de mest skammelige overgrepene hæren har begått mot Maya-miljøene, under påskudd av å forsvare demokratiet. Denne forfølgelsen og døden betydde et hardt slag mot kvinners verdighet og ære, for hæren var nådeløs mot dem, med kontroll av befolkningen, kidnapping og konstant undertrykking av kvinner som de utsatte for vold og voldtekt. Denne vilkårlige volden skapte frykt og tap av troverdighet for staten, offentlige tjenestemenn, valgprosessen og deltakelse i politikk og samfunn.

Takket være kvinnenes interesse, deltakelse og vilje til å overvinne traumene fra politisk vold, har de greid å gjenfinne sin fysiske, følelsesmessige og mentale helse, og de tør nå å utfordre den Guatemalanske statens politiske system, som karakteriseres som rasistisk, patriarkalsk og ekskluderende.

Det Guatemalanske systemet for politisk deltakelse tar ikke hensyn til mangfoldet blant urfolkene når det gjelder etniske, språklige og kulturelle strukturer, former for deltakelse og politisk organisering.

Med utgangspunkt i diskusjonen og signeringen av fredsavtalen, spesielt avtalen om

identitet og urfolks rettigheter, begynner en ny tid der samfunnet kan se hvordan situasjonen påvirker urfolk og urfolkskvinner.

I de ulike organisasjonene for enker, internt fordrevne, flyktninger, bønder og kvinner fra motstandsbevegelsen i krigsårene, starter vi på en lang vei å finne løsninger på de problemene som kvinner møter.

Urfolkskvinnenes kamp har ikke vært lett. Det har vært en lang diskusjon med Ladinoene om våre spesifikke rettigheter. Vi ble utspurt om hvorfor vi snakket om et etnisk skille, om det ikke var bedre bare å snakke om kjønn, slik at vi kunne stå sammen mot monsteret som er staten.

For oss åpnet Fredsavtalene muligheter for tilnærming til debatt, dialog, forslag og gjennomføring, anerkjennelse av lover som støtter våre språk, drakter, skikker, organisasjonsformer og rettsnormer. Imidlertid er vår evaluering 15 år etter at fredsavtalene ble signert, at mange avtaler bare var gode ønsker som så langt ikke har blitt oppfylt.

Spesielt den lovgivende forsamlingen og de politiske partiene har ikke vist politisk vilje til å presse gjennom reformer i valg-

loven og de politiske partiene. Regjeringen på sin side, spesielt de tre siste vi har hatt, har begrenset mulighetene for utdanning, politisk deltakelse og deltakelse i beslutningsprosesser for Urfolkskvinner, og dette ser vi også tydelig hos den nåværende regjeringen, til tross for at de har vært med på å undertegne fredsavtalen.

Det er den historiske og nåværende konteksten for deltakelse vi har gjennomlevd som gjør at vi ønsker at CONAVIGUA og MOLOJ skal trene og styrke Mayakvinner politisk, styrke sin ledelse og politiske forslag for å fremme respekt og overholdelse av rettighetene til maya-kvinner, og søke utvikling gjennom innvirkning på lokale, regionale og nasjonale politiske områder.

Våre utfordringer som kvinner er å fremme nye strategier for påvirkning, partnerskap, koordinering, samarbeid, fremme ikke-konfrontasjon, ved å bruke prinsippene og verdiene til Maya-folket i våre forhandlinger med den lovgivende, utøvende og lokale makt.

For å fremme samarbeid mellom urfolk, ikke-urfolk, for å oppnå likestilling mellom kjønn og etnisiteter, er vårt håp å fortsette å erobre plass til at vi sammen kan bygge en verden av fred og likestilling for alle. ■

Kvinnerns politiske deltakelse i Sametinget

TEKST: VIBEKE LARSEN

Vibeke Larsen

Sametinget er kanskje et av verdens mest kjønnsbalanserte folkevalgte organ. Vi har gjennom to valg klart å holde på kjønnsbalansen med cirka 50 % menn og 50 % kvinner. Slike resultater kommer imidlertid ikke av seg selv. Det krever et ønske om og en bevissthet om likestilling, og det krever konkrete tiltak. Denne artikkelen handler om Sametinget og om hvordan vi ivaretar kvinners deltakelse i politikken.

Sametinget er et folkevalgt organ for same- ne i Norge. 39 representanter velges fra 7 valgkretser hvert fjerde år. Sametinget skal styrke samenes politiske stilling og fremme samenes interesser i Norge, bidra til en likeverdig og rettferdig behandling av det samiske folket og arbeide med å legge forholdene til rette for at samene kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.

Sametinget ble opprettet i 1989. Ved det første valget var kvinneandelen blant representantene på 33 %. Ved de neste valgene sank kvinneandelen og etter same- tingsvalget i 2001 var den nede på 18 %. Bare syv kvinner var funnet verdig en plass i samenes folkevalgte forsamling. Dette

resultatet vakte oppsikt og førte til en stor debatt om Sametingets representativitet når det gjelder kjønn. Det samiske folk ville ha et representativt organ for samene i Norge.

Før valget i 2005 ble det derfor gjort ved- tak i Sametingets plenum om at valglistene måtte ha minst 40 % av hvert kjønn. Sammen med en kvinnemobilisering og en bevissthet blant listestillerne, ble valg- resultatet en seier for kjønnslikestillingen. 22 kvinner og 21 menn ble valgt inn i Sametinget. Dette var unikt og noe vi er svært stolt av.

Suksessen gjentok seg ved valget i 2009. Sametinget har i denne valgperioden en

kjønnsbalanse på 51 % menn og 49 % kvin- ner. Dette til tross for at det ikke var en like stor kvinnemobilisering som i 2005.

Sametinget har under siste plenum ved- tatt krav om kjønnsfordeling til liste- forslag også for sametingsvalget i 2013. Listeforslag til sametingsvalget i 2013 skal tilfredsstillende krav om minst 40 prosent representasjon av hvert kjønn, for å kunne godkjennes. Krav om kjønnsfordeling til listene til sametingsvalget er nedfelt i for- skriften om valg til Sametinget. Vedtaket om dette må skje senest 15. desember året før valgåret. En slik ordning, med at det må gjøres vedtak foran hvert valg, gjør at kjønnsrepresentasjon blir satt på dagsorden og debattert før hver nomina-

Sametingsbygningen i Karasjok ble offisielt åpnet 2. november 2000. Sametingsbygningen huser samenes folkevalgte forsamling og administrasjonen for Sametinget i Norge. Foto: Jaro Hollan

sjonsprosess. Dette styrker kjønnsbalansen i Sametinget. Samtidig vet vi som arbeider med likestilling generelt at dette er et tema som krever kontinuerlig fokus.

Sametinget henstiller listestillere om å være oppmerksom på alderssammensetning, reell kjønnsfordeling, geografisk tilhørighet og om ta hensyn til alle samiske grupper, spesielt de som er i mindretall i det samiske samfunn til valget i 2013.

I likestillingsutvalgets andre rapport, NOU 2012: 15 Politikk for likestilling, framgår det at det i norsk kontekst ikke er andre lovbestemmelser som stiller krav om kjønnsbalanse på valglistene eller i folkevalgte forsamlingene, med unntak for Sametinget. I kommune- og Stortingsvalgene har det generelt aldri vært en kvinneandel på 40 % eller mer. Likestillingsutvalget anbefaler derfor Sametingets modell for valglistene for Stortings- og kommunevalgene i Norge. Dette synes selvfølgelig vi er svært hyggelig og på sin plass.

SAMISKE INSTITUSJONER OG LIKESTILLING

De samiske institusjonene er viktige aktører i det samiske samfunnet. Eksempel på samiske institusjoner er Samisk høgskole i Kautokeino og Åarjelhsamien Teatere. I Sametingets budsjett har vi satt et krav til institusjoner, som får tilskudd over Sametingets budsjett, om minst 40-60 % kjønnsbalanse i sitt styre. På denne måten gir vi et signal til det samiske samfunn om at likestilling har stor betydning i vår politikk.

HVORFOR ER DET SÅ VIKTIG MED KJØNNSBALANSE?

Sametinget arbeider ut fra den forutsetningen at staten Norge er grunnlagt på territo-

riert til to folk, samer og nordmenn. Begge folk skal ha den samme rett og de samme krav til å utvikle sin kultur og sitt språk. Formålet er å motvirke negativ diskriminering og å oppnå reell likebehandling.

Samiske samfunn har gjennom tidene vært utsatt for en massiv forfølgelse. Mange

« Samepolitikk er likestillingspolitikk. Samepolitikken og likestillingspolitikken bygger på den samme ideologien der målet er likebehandling av to eller flere i prinsippet likestilte parter. »

samer har mistet sitt språk og tilknytning til egen kultur. En av Sametingets viktigste oppgaver er, i samarbeid med myndighetene, å snu denne negative utviklingen.

Vi kan derfor si at samepolitikk er likestillingspolitikk. Samepolitikken og likestillingspolitikken bygger på den samme ideologien der målet er likebehandling av to eller flere i prinsippet likestilte parter. Det kan være samer og nordmenn, mann eller kvinne, ung eller gammel, homofil eller heterofil. Samepolitikken skal ta hensyn til og involvere alle parter.

Dette kan være bakgrunnen for at Sametinget klarte å snu den negative utviklingen når det gjelder kjønnsrepresentasjon. Vi har selv følt på kroppen hva det betyr ikke å delta der beslutningene tas og der premissene for samfunnsutviklinga legges.

Deltakelse i beslutningsprosesser er ikke bare et spørsmål om rettferdighet eller demokrati, men en nødvendig forutsetning for at både kvinner og menns interesser tas i betraktning. Det er viktig at både kvin-

ner og menn får lik mulighet til politisk virksomhet.

GJENSPEILER SAMETINGETS POLITIKK KJØNNSREPRESENTASJONEN?

En lik kjønnsrepresentasjon i Sametinget gir ikke automatisk en god likestillings-

SAEMIEDIGKIE SAMETINGET

politikk. En lik andel av kvinner og menn kan lett bli en sovepute. Det er også viktig å påpeke at det ikke bare er kvinnes ansvar å sørge for at samepolitikken tar opp saker som angår både kvinner og menn. Det er den utøvende politikken som er avgjørende når vi har et mål om likestilte samfunn med like rettigheter, plikter og muligheter for kvinner og menn. Det er et felles ansvar for sametingspolitikkerne å gi saksområder, som tradisjonelt har representert kvinnelige verdier, oppmerksomhet. På det området, tror jeg, vi har et stykke vei å gå ennå. Helse, barn og likestillingspolitikk må være like naturlig for en mannlige sametingspolitiker å fronte som for de kvinnelige politikkerne.

Selv om vi mener at vi har lyktes med å få balanse i kjønnsrepresentasjon blant Sametingets representanter, er ikke likestillingskampen vunnet en gang for alle i Sametinget. Min erfaring er at man hele tiden må være oppmerksom på innlemmelse av likestilling i det arbeidet vi gjør. Jeg er beredt til å føre den kampen videre. □

Filmanmeldelse: Gulabi Gang

Rosa er ikke for pyser

TEKST: ODA LILLEBERG FOTO: TORSTEIN GRUDE

DOKUMENTAR

REGI: Nishtha Jain

Kinopremiere: 17. januar 2013

Vinneren av beste dokumentarfilm under årets Grimstadfestival får deg til å knytte nevene. Gulabi Gang etterlater en forvirrende følelse av framgang og motløshet.

Writer Producer Torstein Grude and Writer Director Nishtha Jain

Det er lett å le når rosakledde, spe og skrukkete damer snakker fra levra til unnvikende menn med bøyd hoder. Det er forløsende når undertrykte kvinner skuler bort på mannssjåvinistiske landsbyhøvdinger og sier de skal banke livsskiten ut av «krypet». Det er overraskende når partnerdrap vises frem så usminket. Overraskende, fordi vi helst ikke tror det før vi ser det.

Regissør Nishtha Jain og produsent Torstein Grue inviterer publikum til Bundelkhand-regionen i India hvor kvinneorganisasjonen Gulabi Gang, «den rosa gjengen,» forsøker å endre det patriarkalske samfunnet innenfra. Vi følger Sampat Pal, bevegelsens karismatiske grunnlegger og leder, inn i fattige landsbyer og støvete politikontorer på jakt etter rettferdighet og sannhet. Med rosa kjepper og uforståelig optimisme brøyter kvinneaktivistene seg utrette-

lig fram gjennom eldgamle tradisjoner og feige forestillinger.

Dokumentaren er ærlig og direkte. Den forsøker ikke å overbevise, men å vise. Den dokumenterer kvinner som deltar i politikk og vinner demokratiske valg, kvinner som står på barrikadene og sørger for at drap faktisk blir anmeldt og etterforsket. Disse små seierne er store i relativ forstand, men i kampen for strukturelle og varige endringer blir de allikevel ufattelig små. Og det er motløsheten som vinner terreng når svigermødre fortsetter å mishandle sine svigerdøtre, når søstre beskytter sine voldelige brødre, og når foreldre selger sine døtre før de har fylt ti år. Det virker håpløst når fulle fedre skylder på «skjebnen,» istedenfor på svigersønnen, når dattera blir funnet drept. Men Gulabi Gang byr også på en fändenivoldskhet som gjør at

publikum gjenvinner noe av optimismen, som da raseriet skylder over den unge jenta hvis mor tapte valget, og dermed kandidatavgiften, etter at svikefulle naboer i all feighet sørget for gjenvalg av den voldelige landsbylederen. «What's fate got to do with it,» freser hun, mens medkvinner stryker henne over håret og ler.

Kinosisning av Gulabi Gang med påfølgende arrangement tilbys til organisasjoner tilknyttet FOKUS og Stemmerettsjubileet. Arrangementet kan gjennomføres i en hvilken som helst kinosal hvor som helst i landet. Kudos Family hjelper til med planlegging og gjennomføring av arrangementet. Kontakt Kudos Family på mail@kudosfamily.com for å avtale vertskap.

Stemmeretts- kampen

Betzy Kjelsberg var med å grunnla Norske Kvinners Nasjonalråd i 1904. Nasjonalrådet fikk hennes erindringer i forbindelse med en historikk om NKN. I disse erindringene har hun skrevet et eget kapittel om stemmerettskampen som vi gjengir her.

I 1898 blev det første kvinnesaksmøtet holdt i Bergen under ledelse av skolebestyrerinnen, frk. Amalie Hansen. Der møtte delegerte fra forskjellige kanter av landet, og jeg møtte som delegert fra Drammen Kvinnesaksforening. Vi var fire delegerte. En av de viktigste sakene som stod på programmet, var stemmerett for kvinner.

Det var jo allerede i flere år arbeidet for saken, men i Bergen var det første gangen den blev tatt frem på et offentlig møte. Det var den gang to leire, som begge kjempet for kvinnens stemmerett. Den ene var under ledelse av fru Ragna Nilsen, og den andre under ledelse av Fredrikke Marie Qvam. Fru Ragna Nilsen hevdet at det kun var de ugifte kvinnene som skulde få stemmerett, på grunn av at stemmeretten måtte søkes på basis av betalt skatt. Den andre gruppen blev ledet av fru Qvam,

som hevdet at den gifte kvinnen i første rekke skulde være blant dem som fikk stemmerett. Blant dem som støttet fru Qvams sak, var jeg. Den talen jeg holdt var så å si min jomfrutale i Bergen, hvor jeg senere har deltatt i mange kamper for kvinnens rett. Jeg hevdet at den gifte kvinne måtte sies å være særlig kvalifisert til å få stemmerett, og at det måtte finnes en løsning av skattespørsmålet. Jeg blev sterkt motsagt av Ragna Nilsen og Anna Mossevik, en fremtredende yrkeskvinne fra Christiania. De anbefalte meg å reise tilbake til Drammen og der bidra i kampen for den ugifte kvinnes stemmerett, så vilde den gifte kvinnen komme senere. Jeg fulgte ikke dette rådet, men sluttet meg til de kvinnene som arbeidet for den gifte kvinnes rett.

Løsningen på dette vanskelige spørsmålet blev funnet av dr. Louise Qvam, en datter av statsminister Qvam. Hun foreslo nemlig at den gifte kvinnen skulde få stemmerett på sin manns skattseddel. Hennes forslag blev fremsatt av Lands-Stemmerettsforeningen, hvis formann var Fredrikke Marie Qvam. Loven blev vedtatt først i Odelstinget, og jeg husker fra debatten i Odelstinget noget som vi tok oss meget nær av: En av de menn som stemte mot i Odelstinget var en meget god venn av kvinnesaksbevegelsen, det var rektor Horst fra Tromsø. Han var imidlertid bundet av sine velgere til å stemme mot. Hans hustru, fru Pylle Horst, var medlem i stemmerettsforeningen, og tok sig selvfølgelig meget nær av dette. Men forslaget gikk igjennom i Odelstinget. Dermed var imidlertid ikke

saken løst, for en lov skal jo behandles først i Odelstinget og så i Lagtinget.

Vår general – om jeg kan kalle henne så – fru Fredrikke Marie Qvam, samlet en del av de ledende og aktivt arbeidende kvinner til et møte i Christiania, og ga ordre om at hver av oss skulle skrive et personlig brev til en av lagtingets medlemmer, og forklare vårt syn på stemmerett for alle kvinner. Vi skrev da alle et brev hver. Vi visste at det blant lagtingsmedlemmene var spesielt en mann – en representant fra Jæren ved navn Braa – som var mot kvinnens stemmerett. Den kvinnen som hadde fått ordre om å skrive til han, var fru Anna Bjørseth, født Bentzen, fra Drammen. Hun var på den tiden formann for stemmerettsforeningen i Drammen da.

Da lagtingsmennene kom til tinget, lå det et brev på hver pult. Fru Bjørsets brev hadde gjort slikt inntrykk på stortingsmann Braa, at han bestemte sig for å stemme for forslaget. Pinsekvelden 1901 blev da forslaget om kvinners begrensede stemmerett vedtatt. Vi som satt sammen i lagtingets losje, blev glade, ja – nogen av oss gråt av glede. Da vi kom ut i korridoren, omfavnet vi stortingsmennene etterhvert og takket. Det het seg siden i folkemunne at kvinnene hadde fått stemmerett i en «Braa-vending». Denne pinsekvelden samlet nogen av oss sig til en liten hyggelig fest. Senere blev det sterk diskusjon i bladet «Nylænde» om hvorvidt man skulle feire pinsekvelden som den dagen da kvinnene først fikk stemmerett. Det var mange innlegg for og imot, og jeg skrev til fordel for pinsekvelden. Den blev også holdt en del år, men tilslutt fant man ut at det var mange ting, bl.a. familiehensyn, som gjorde det vanskelig å samles utenfor hjemmet en pinsekveld. I 1902 skrev Per Sivle en sang til kvinnen i anledning stemmeretten. Den blev sunget første gang på et møte i Drammens Kvinnesaksforening i 1902. Sivles sang er inntatt i N.K.S.' sangbok, og synges ofte ved forskjellige anledninger.

Men vi kvinner som arbeidet for stemmeretten, kunde ikke slå oss til ro med den begrensede stemmeretten på mannens skattseddel, og det vise sig også mange pinlige overraskelser. Menn, som var mot at deres hustruer skulle ha stemmerett, hadde undlatt å betale sin skatt, og når hustruen kom for å stemme blev hun avvist med at «deres mann har ikke betalt sin skatt, så De kan nok ikke få stemme».

Kampen måtte fortsette, og det var fru Qvam i spissen for Lands-Kvinne-

Stemmerettsforeningen – som hadde avdelinger hele landet rundt – som tok kampen kraftig op. Hun reiste rundt og holdt foredrag, og det samme gjorde flere av stemmerettskvinnene. Vi krevet nu alminnelig stemmerett på samme vilkår som mannen. Det blev kjempet og det blev holdt foredrag, og det blev talt offentlig og privat. Gjennem flere år kjempet vi og ga ikke op. Mennene hadde heller ikke fått alminnelig stemmerett, og vi sluttet oss til dem, for vi mente at dersom det først gikk igjennem for mennene, så kom nok vi efter.

Endelig kom seiren helt og fullt i 1913. Fra da av var vi fullmyndige norske borgere. En del av oss satt i Stortingslosjen og hørte på forhandlingene, og jeg kan ikke beskrive hvor glade vi var da saken endelig blev avgjort. Av de kvinnene som satt i losjen var Gina Krogh, som i mange år hadde deltatt sammen med oss, og som var en av våre fremste ledere i kampen. Hun stod nettop på farten til å reise til et internasjonalt stemmerettsmøte i Ungarn. Møtet skulle holdes i Budapest, og jeg glemmer ikke hvor strålende hun var da hun sa at nu kunde hun fortelle i Budapest at de norske kvinnene var blitt fullmyndige borgere i sitt land.

Som bekjent skulde det holdes folkeavstemning i 1905 om hvorvidt vi skulde beholde unionen med Sverige eller om vi skulde oppløse den. Kvinnene hadde da ikke alminnelig stemmerett, og det var kun mennene som kunde avgi sin stemme, for mennene hadde politisk stemmerett. Kvinner over hele landet fant dette så sårende, så noget måtte gjøres. Fru Qvam satte sig i spissen for avstemning blant kvinnene rundt i landet. I Drammen tok jeg saken op, og vi nedsatte et utvalg, leiet et lokale på Bragernes Torv, utstyrte dette vakkert med kranser, blomster samt et stort billede av Eidsvoldsforsamlingen i vinduet.

Vi hadde også fått trykt lister hvor kvinnene kunde komme å skrive sitt «ja» (eller eventuelt «nei») til unionsoppløsningen. Det blev nu bare «ja»er. Men vi kunde ikke nøie oss bare med Drammen, vi organiserte for Buskerud og Vestfold fylke. Vi fikk mange underskrifter. Listene blev innsamlet, en deputasjon ble valgt bestående av frk. Karen Retvet, Drammen, fru Sofie Sønderaa, Buskerud, Fru Nordby, Vestfold, samt frk. Ovidia Stibolt, Drammen og mig selv, til å reise inn til Stortinget og overlevere statsminister Chr. Michelsen våre stemmesedler. Jeg blev valgt til ordfører for deputasjonen og vi blev mottatt av

Michelsen i Stortinget. I min tale til statsminister Michelsen uttalte jeg blant annet at vi kom her som stemmerettsløse borgere, men glødende av begeistring for forslaget om unionsoppløsningen. «Vi overleverer til Dem, herr statsminister, vår folkekjære Christian, disse lister som inneholder «ja» stemmer». Det var en høitidelig stund for oss alle, og statsministeren holdt en gripende tale til oss og uttalte håpet om at det ikke måtte vare lenge før de norske kvinnene fikk anledning til å avgi sine stemmer i viktige anliggender på samme måte som menn.

Efter å ha oppnådd stemmerett, måtte vi jo også opta arbeidet for å få kvinner innvalgt i bystyret, herredsstyret, og stortinget. Kampen måtte således fortsettes. De forskjellige politiske partiene forsøkte å organisere sig, og i samarbeide med partienes menn deltok de da i valgforberedelsene og møtte op på nominasjonsmøter og foreslo kvinner innvalgt i bystyre og herredsstyre. Det var sterk motstand, mennene vil helst fortsette å være enerådende i både by- og herredsstyre. Så etterhvert lykkes det iallefall på forskjellige steder i landet å få innvalgt et ganske lite fåtall av kvinner. I Drammen var jeg med i kampen, og der lyktes det oss ved første valg å få 2 dyktige høirekviner innvalgt. Venstre i Drammen var intet sterkt parti og fikk kun valgt på sin liste et par varamenn, hvorav jeg var den ene. Ved senere kommunevalg blev jeg valgt inn i bystyret som representant for venstre. Av kjente kvinner som har deltatt i kampen for stemmeretten ble disse innvalgt i Drammen bystyre: Fru Wenche Sivle (Per Sivles hustru) og frk. Karen Retvedt. Av høires kvinner var to fremragende representanter valgt, nemlig frk. Thrine Dietrich og fru Othilie Bie. Det blev et godt samarbeid mellom de to partienes kvinner, og vi drøftet saker som skulle behandles, og på denne måten var vi alltid godt forberedt selv om det ikke alltid var rent politiske avgjørelser. Det var i den tiden meget lærerikt å delta i debatter med menn i bystyrets forhandlinger. Jeg er to ganger blitt opstillet av Venstre som nr. 1 på listen for valg av stortingsmenn, en gang i Drammen og en gang i Oslo, men begge gangene nådde ikke venstres liste frem. Vi fikk ingen representant for Venstre hverken fra Drammen eller Oslo. ■

Dette er FOKUS

- FOKUS - Forum for Kvinner og Utviklingsspørsmål - er et kompetanse- og ressurscenter for internasjonale kvinnespørsmål med vekt på informasjonsformidling og kvinnerett utvklingsamarbeid.
- FOKUS' overordnede mål er å bidra til å bedre kvinners sosiale, økonomiske og politiske situasjon internasjonalt.
- FOKUS prioriterer følgende tema områder:
Kvinner og klima, kvinners seksuelle og reproduktive helse og rettigheter, vold mot kvinner, kvinner, fred og sikkerhet, kvinners politiske deltakelse og rettigheter og kvinners økonomiske deltakelse og rettigheter.
- FOKUS består av 74 organisasjoner. Det omfatter ulike typer kvinneorganisasjoner, diasporaorganisasjoner og kvinneutvalg i politiske partier, fagforbund, solidaritets- og bistandsorganisasjoner.
- FOKUS er nasjonalkomiteé for FNs kvinneorganisasjon UN Women.
- FOKUS ble formelt etablert i 1995 av 41 kvinneorganisasjoner i Norge, men opprinnelsen går tilbake til 1989 da kvinneorganisasjonene innledet et samarbeid rundt TV-aksjonen "Kvinner i den 3. verden". Med midler fra TV-aksjonen ble det opprettet et sekretariat som formidlet støtte til kvinneorganisasjoner i Norge som drev prosjektvirksomhet i samarbeid med søsterorganisasjoner i Sør.
- I 2005 fikk FOKUS igjen tildelt TV-aksjonen ("Drømmefanger") denne gangen med tema vold mot kvinner
- FOKUS' arbeid har basis i kvinneorganisasjoner i Norge sin kunnskap, arbeidsmetoder og mål. Dette grunnlaget brukes til å bygge partnerskap med søsterorganisasjoner internasjonalt og i land i Sør for å realisere kvinners rettigheter og bedre kvinners levekår. Dette er vårt bidrag til utvikling.
- Hennes Kongelige Høyhet Kronprinsesse Mette-Marit er beskytter for FOKUS.

